

EGO

FEBRUARI 1982

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 2 – februari 1982
21e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredakteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Bert Brounts,
Adriaan Bijl, Anton Constandse,
Sietse van der Hoek, Erik van der
Hoeven, Ruud Janssen, Jan
Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Leo van Opzeeland, Rien
Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan
Stoof, Jeroen de Valk, Frans
Wermer, Koos van de Wetering,
Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

De militair en het kernwapen (1)	2
De militair en het kernwapen (2)	4
Een beetje duffe huisgenoot	6
Geen blad voor de mond (8)	9
Het nieuwe jaar start met veel goede films	12
Boeken/bladen/brochures	15
Frits van den Berghe	16
„Het bedrog met de kern- raketten”	18
De beste pop-elpees van 1981	20
Humanistisch Vredesberaad van start	22
EGO-puzzle	23

De militair en het kernwapen (1)

Op 8 december '81 heeft de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht (MRK) een advies met de titel: DE MILITAIR EN HET KERNWAPEN, dat zij al eerder aan de Minister van Defensie had aangeboden, openbaar gemaakt.

Nog vragen

Voordat ik inhoudelijk op de adviezen wil ingaan, moet mij van het hart, dat het niet sterk is van de MRK, dat zij het kernwapenprobleem louter als een personeelsprobleem heeft bekeken. Het bezit en de eventuele inzet van kernwapens is voor de MRK een gegeven. Iets dat een logisch gevolg is van de huidige NAVO-strategie, waarvoor op dit moment „binnen de NAVO geen bruikbaar geachte alternatieve strategieën zijn ontwikkeld”, aldus de MRK.

Je kunt dit uitgangspunt alleen hanteren als je een bevestigend antwoord geeft op de vraag, of je aan militairen wel opdracht mag geven om kernwapens in te zetten. Er zijn immers nog vragen op ethisch-, staatsrechtelijk- en volkenrechtelijk gebied te beantwoorden eer militairen met een dergelijke opdracht mogen worden opgescheept.

Drie adviezen

De adviezen die de MRK wel heeft gegeven gaan over een drietal onderwerpen:

- stimuleren van de discussie binnen de krijgsmacht
- het houden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek
- te voeren personeelsbeleid t.a.v. kernwapenbezwaarden

De MRK acht het gewenst dat er binnen de krijgsmacht een **open discussie** zal worden gestart. Dit in tegenstelling tot de defensieleiding, die de ernst van de problematiek van aanvang af heeft onderschat en tot nu toe dan ook geen enkel initiatief in deze heeft ondernomen. Erger, initiatieven van andere instellingen zelfs geen passieve steun heeft verleend bij de opzet van zoiets dergelijks. Maar als de adviezen van de MRK worden opgevolgd, dan komt er wel een informatie- en discussieronde. Nu zal het zeker niet zo zijn, dat als er maar meer informatie wordt gegeven en als er vrijer over kernwapens wordt gesproken, dat daarmee de problemen zijn opgelost.

Deze illusie kan ik de defensieleiding wel ontnemen. Maar wel dat „de hier aan de orde zijnde problematiek duidelijker wordt gesteld, **ook voor de leiding van de krijgsmacht**” (vet K. v. d. W.), aldus de MRK.

De MRK vindt dat de zogenaamde informatie- en discussieronde door middel van sociaal-wetenschappelijk **onderzoek** begeleid dient te worden. Voorts moet er nog een onderzoek komen met het doel na te gaan, welke kernwapenproblemen nou precies bij militairen leven en wat dat voor gevolgen heeft voor de manier waarop zij hun taken doen.

De informatie moet twee doelen dienen. Ten eerste het bewustwordingsproces van militairen bevorderen en ten tweede de kernwapenproblematiek aan de defensieleiding verduidelijken, zodat die op grond van verkregen informatie kan beginnen een personeelsbeleid te ontwikkelen, waarin de positie van de kernwapenbezwaarden tot uiting komt.

Hoe verder?

Er zal toch eerst heel wat moeten gebeuren wil er een sfeer in de krijgsmacht zijn, waarin mensen bereid zijn het achterste van hun tong te laten zien.

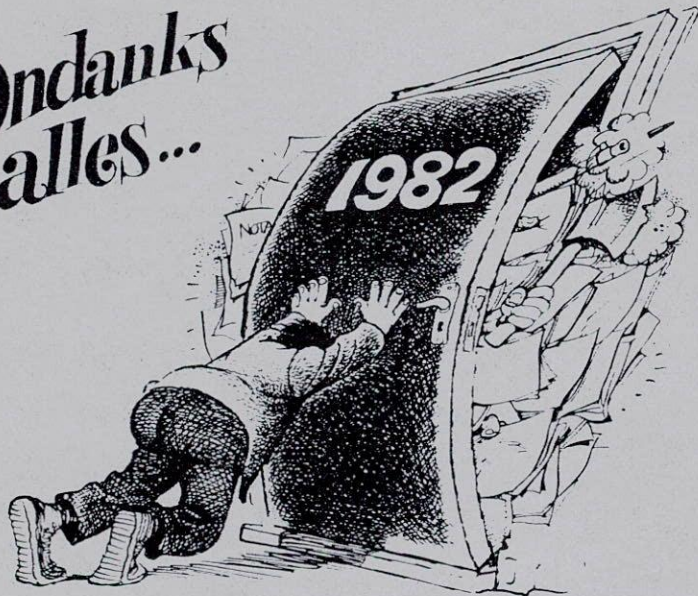
Enkele feiten:

In de turbulente 60-er jaren is er bij de landmacht een vormingsinstituut in het leven geroepen, het SCML, Studiecentrum voor Militair Leiderschap. Er zijn toen militairen opgeleid tot vormingsdeskundige. Hoewel de toenmalige minister Vredeling aangaf dat dit systeem verder uitgebouwd moest worden en verbeterd, is het vormingsinstituut na zijn vertrek door de legerleiding afgebouwd. Er zal dus iets geheel nieuws moeten worden opgezet voor de informatie- en discussieronde over kernwapens. In 1974 bleek uit een onderzoek bij vrijwillig dienende militairen, dat één op de drie het niet waagt er een mening op na te houden en te uiten, waarvan men denkt dat die in strijd is met de mening van de defensieleiding.

Vorig jaar nog kreeg een officier een onvoldoende op zijn beoordeling met als reden: „Van een officier mag niet worden verwacht dat hij een van het regeringsstandpunt **afwijkende mening** heeft inzake bezit en inzet van kernwapens en dat hij daarover arti-

EGO: er is geen tweede

Ondanks
alles...

een Voorspoedig
Nieuwjaar

WILF
HIMANN

elen schrijft in periodieken en kran-
en".

ortom: personeel en geld voor die
iskussie is niet voldoende. Wat be-
angrijker is: Het wordt hoog tijd dat
e defensieleiding eens ruimte geeft
an een mentaliteit, waarin het mo-
elijk is je vrij te uiten in de krijgs-
nacht zonder dat je voor welke
maatregel dan ook bevreesd hoeft te
zijn.

Belangenverenigingen

Niet alleen hebben de leiding van de
krijgsmachtdelen en van het ministe-
rie een weinig doeltreffend perso-
neelsbeleid gevoerd, ook de belan-
genorganisaties van beroepsmilitai-
ren hebben het er flink bij laten zit-
ten. Het zou goed zijn, als zij eens
zouden nagaan hoe het komt dat een
groep van buitenstaanders (de MRK)
wel tot een hele serie aanbevelingen
komt en dat zij, als organisaties die

zich er op laten voorstaan de belan-
gen van vrijwillig dienende militai-
ren te behartigen, alleen maar achter
de denkbeelden van de minister
aanlopen.

In dit verband is het des te ergerlij-
ker dat er belangenorganisaties zijn
die – hoewel zij zelf hun leden in de
kou hebben laten staan – niet hebben
nagelaten anderen zwart te maken.

Koos van de Wetering

De militair en het kernwapen (2)

En belangwekkend advies van de MRK

De Maatschappelijke Raad voor de
krijgsmacht (MRK), een niet-ambte-
lijk adviescollege van de Minister
van Defensie en samengesteld uit
en brede vertegenwoordiging van
de Nederlandse bevolking, heeft
kort geleden een adviesrapport ge-
resenteerd, waarbij in elk geval de
titel garant staat voor de belang-
wekkendheid van de behandelde
materie: De militair en het kernwa-
pen; advies inzake personeelsbeleid
en aanzien van kernwapenbe-
waarden ('s-Gravenhage, oktober
1981). Na bestudering van het rap-
port is de belangwekkendheid voor
mij inderdaad duidelijk geworden.
Ervan uitgaande dat de lezers van
EGO met de algemene problematiek
van de verhouding tussen militair

en kernwapens, bekend zijn, wil ik
hieronder volstaan met in te gaan
op enkele, juist ook gezien vanuit de
invalshoek van de Geestelijke Ver-
zorging (GV), hoofdpunten van het
advies. Dit ook omdat elders in dit
blad eveneens op het MRK-rapport
wordt gereageerd.

Kernpunten van het rapport

Nadat het rapport (44 blz; bijlagen 14
blz.) in **Hoofdstuk 1** een korte inlei-
ding opneemt en verantwoording
aflegt van de gevolgde procedure en
opbouw, vat **Hoofdstuk 2** het advies
samen, terwijl tevens een aantal aan-
bevelingen wordt gedaan welke be-
trekking hebben op: de interne dis-
cussie, het personeelsbeleid, het in te

stellen onderzoek. Op die aanbeve-
lingen kom ik nog terug.

Hoofdstuk 3 (Kernwapens en NAVO-
strategie – militair-strategische dis-
cussie) geeft niet alleen een overzicht
van de geschiedenis en strategische
opvattingen van de NAVO, maar
blijkt tevens (indirect) kritische op-
merkingen te bevatten t.a.v. de door
de NAVO gehanteerde afschrik-
kingsstrategie.

Dat blijkt uit de volgende drie op-
merkingen:

- dat de NAVO voor de afschrik-
kingsstrategieën geen bruikbare al-
ternatieven heeft ontwikkeld (blz. 6);
- dat als gevolg van de technologi-
sche mogelijkheid om effecten van
een kernexplosie te kunnen mani-
puleren de kernwapens weer bruik-
baar worden en dat juist door deze
bruikbaarheid de kans op het daad-
werkelijk inzetten van kernwapens
toeneemt (blz. 7, 14, 15);
- dat het verminderen van de effec-
tiviteit van de afschrikking door de
bruikbaarheid van kernwapens, de
psychologische en morele grondslag
van het afschrikkingsevenwicht heeft
aangetast (blz. 7, 14, 15).

In **Hoofdstuk 4** (De politiek-maat-
schappelijke discussie rond kernwa-

pens) slaagt de Raad erin een evenwichtig beeld te schetsen van de mate waarin en de indringendheid waarmee binnen de Nederlandse samenleving in de afgelopen decennia de kernwapendiscussie is gevoerd. Standpunten van polemologen, kerken, Humanistisch Verbond, IKV, vakbeweging, diverse politieke partijen, komen kort en bondig aan bod. Eigenlijk mondt dit hoofdstuk uit in de conclusie, dat door een aantal technologische en maatschappelijke ontwikkelingen de discussie een steeds zwaarder ethisch gehalte krijgt, waardoor de kans om eraan te ontkomen steeds kleiner wordt.

Dat blijkt dan ook wel wanneer in **Hoofdstuk 5** (Militairen en kernwapens) wordt beschreven hoe, wanneer en door welke factoren de kernwapendiscussie de krijgsmacht aanvankelijk binnensijpelt, maar vanaf de tweede helft van de 70-er jaren overspoelt. Bijzonder boeiend is juist dat laatste beeld, waarin o.m. het blad van de Nederlandse Officiëren Vereniging, Carré, de luchtmachtkapitein Meindert Stelling, alsmede het VVBK de belangrijkste kanalen blijken te zijn waarlangs die overspoeling zich voltrekt. De brief van Minister de Geus (Personeelsbeleid en kernbewapening – 14 oktober 1980), gaf niet alleen de discussie **binnen** de krijgsmacht een onbedoeld hevige extra impuls, maar bracht deze interne discussie ook naar buiten als deel van een lang bestaande omvattende maatschappelijke problematiek.

Personeelsbeleid en kernbewapening

Hierover gaat **Hoofdstuk 6**, dat in feite de kern van het advies bevat. De brief van de Minister (gericht aan de drie bevelhebbers en aan de commandant Koninklijke Marechaussee) was de eerste, min of meer samenhangende poging om een beleid te formuleren ten aanzien van militairen die problemen hebben met kernwapens. Ik vat de brief, welke als bijlage 3 bij het MRK-advies is gevoegd, niet samen, in de veronderstelling dat de inhoud ervan bekend is. De kritiek van de MRK op deze brief is niet gering. Ze komt, in enkele punten samengevat, hierop neer:

- a. De brief laat vele vragen over;
- b. De brief schept slechts duidelijkheid voor die militairen, die het ui-

terste standpunt innemen (nl. dat alleen al het **bezit** van kernwapens op zichzelf in strijd is met de ethische beginselen van het menselijk samenleven);

c. De vele varianten van gewetensbezwaard-zijn komen in de brief niet ter sprake, laat staan een breed personeelsbeleid dat ook daarop is afgestemd;

d. Het vraagstuk van de hantering van de vrijheid van meningsuiting door militairen wordt (op basis van aanwijzingen van de Minister-president uit 1972) zo onduidelijk omschreven, dat de ook door de Minister gewilde (interne) discussie, daarin in feite geen aanknopingspunt zou kunnen vinden.

Positie van de GV

Bijzonder interessant is dat de Raad de plaats en functie van de geestelijke verzorging in het kader van de kernwapenproblematiek hoog inschat. Dat gebeurt vooral omdat, volgens de MRK, het juist de GV is welke in de voorste linie staat bij het signaleren en bespreekbaar maken van de problemen die bij de militairen leven t.a.v. kernwapens. Daarbij is de GV vanwege haar verantwoordelijkheid voor de **mens** deze discussie ook niet uit de weg gegaan. Want de GV-er is noch personeelszorg-, noch moreelsfunctionaris. Zijn enige verantwoordelijkheid werkt in eerste instantie in de richting van de zedende instantie. Hoewel dat laatste wel dient plaats te vinden binnen de eindverantwoordelijkheid van de Minister voor de algemene gang van zaken binnen de krijgsmacht, staat de Minister t.a.v. de GV voortdurend voor een dilemma. Dit mede vanwege het feit dat de Minister de geestelijke verzorger slechts een globale loyaliteit m.b.t. het bestaansrecht van de krijgsmacht mag vragen en er bij het van toepassing verklaren van regels m.b.t. de vrijheid van meningsuiting voor geestelijke verzorgers voorzichtigheid dient te worden betracht.

Drieledig advies

Kort samengevat wil de Raad drie dingen inzake het toekomstig beleid t.a.v. de kernwapenproblematiek:

1. Een interne discussie, welke de motivatie van het personeel en de geloofwaardigheid van de krijgsmacht ten goede komt. Die discussie moet worden voorbereid door een

stuurgroep en dient te voldoen aan maatstaven van adequate informatie, vrijwilligheid en deskundige begeleiding.

2. Een personeelsbeleid dat de konsekventies van de kernwapenproblematiek onder ogen durft te zien en dat tot uiting kan komen in o.m.:

- eerbiediging van ontslagname vanwege het geweten alsmede een daarbij passende sociale begeleiding;
- ontwikkeling van een dienstverlatingsbeleid c.q. een beleid gericht op individuele begeleiding t.a.v. de loopbaan van betrokkenen;
- het geven van (meer) aandacht aan de kernwapenaspecten in het aannemings- en wervingsbeleid;
- 3. Een beleid waarin in elk geval sociaal-wetenschappelijk actie- en evaluatie-onderzoek de discussie dient te begeleiden en waarbij de vraag blijft bestaan wanneer een verdergaand meer fundamenteel sociaal-wetenschappelijk onderzoek dient plaats te vinden.

Kommentaar

1. Ik kan zonder meer stellen dat het advies van de MRK, zeker ook voor wat betreft de geformuleerde aanbevelingen, van harte de instemming heeft van de dienst humanistische GV. Daarom ben ik, sprekend namens deze dienst, tot op zekere hoogte verwachtingsvol t.o.v. de maatregelen die de Minister thans, met dit gefundeerde advies in de hand, zal willen en kunnen nemen. Hij zal daarbij niet toe moeten geven aan de druk, die ongetwijfeld van verschillende kanten te verwachten is, als zou de organisatie van de discussie een te grote opgave zijn. De speciale stuurgroep, welke ook de Minister als serieuze organisatievorm daartoe ziet, zal moedig en creatief aan de slag moeten en kunnen gaan.

En dan is die informatie en discussieronde wel degelijk te realiseren, zeker als er van wordt uitgegaan dat bij een falen van de opzet van zo'n discussie, nauwelijks een tweede kans binnen de krijgsmacht zal ontstaan om fundamenteel als mondige mensen met het vraagstuk van de kernbewapening om te gaan. En dat zou rampzalig zijn en niet minder dan een blamage.

2. Ook de aanbevelingen t.a.v. een werkelijk op de kernwapenproblematiek afgestemd personeelsbeleid

Amsterdam: 21 november 1981

(Foto: Piet den Blanken)

zullen door de politieke leiding ernstig dienen te worden genomen. Zoals de Raad terecht constateert, was er nimmer een duidelijk beleid ontwikkeld t.a.v. militairen die problemen hebben met kernwapens (blz. 27). De brief van Minister de Geus is een eerste poging daartoe, maar voldoet onvoldoende aan de vereisten van een adequaat personeelsbeleid, waarin zowel de ernst van de diversiteit van de gewetensproblematiek alsmede de mondigheid van de militair (beroeps en dienstplichtig) serieus worden genomen. De aanbevelingen van de Raad nemen deze aspecten wél serieus en baseren dat op een werkelijk durven doordringen tot de kern van de problematiek.

3. Dat er nu eindelijk dient te worden onderzocht hoe zwaar (in kwantiteit en kwaliteit) het kernwapenvraagstuk op de krijgsmacht drukt, lijkt een niet langer te ontkennen noodzaak. Twee bewindslieden hebben onderzoek afgehouden. Ik heb die angst voor een dergelijk onderzoek, wat tevens ten nauwste kan worden betrokken op het vraagstuk van motivatie en arbeidsvoldoening, onvoldoende kunnen plaatsen. Wat kan de krijgsmacht ermee verliezen als duidelijkheid ontstaat, waarop strategisch en personeelsbeleid beter dan voorheen kunnen worden afgestemd? De militair als **mens**, de zorg van de GV, kan alleen met duidelijkheid gebaat zijn. En dat kan m.n. voor een organisatie, die beweert ook goed personeelsbeleid als doelstelling te willen waarmaken, een extra impuls zijn om te durven weten wat er echt onder de militairen leeft. Struisvogelpolitiek is nimmer een goede raadgever gebleken.

4. Hoewel de humanistische GV blij is met het gegeven dat de Raad de GV, ook in de kernwapenproblematiek, een grote verantwoordelijkheid toekent en toedent, zet ik bewust twee kritische kanttekeningen bij dit onderdeel van het advies (blz. 9, 33 en 34).

De eerste is dat de humanistische GV met nadruk blijft stellen, dat zelfs een milde formulering als zou de geestelijke verzorger slechts een globale loyaliteit met betrekking tot het **bestaansrecht van de krijgsmacht** dienen op te brengen (blz. 34), een verkeerde uitleg kan opleveren. Bij de humanistische GV gaat het uitsluitend om **solidariteit met de mensen**, waarbij globale loyaliteit als professionele maatstaf vooraf geen rol kan en mag spelen. Uiteraard bestaat er de erkenning van de krijgsmacht als historisch en hedendaags **feit**. Maar de GV is er voor de mens en voor niets anders, juist vanwege de erkenning dat het **bestaan** van de krijgsmacht voor de mensen problemen oproept.

De tweede is, dat ik vermoed dat de Raad t.a.v. de adressering van de brief van de Minister een schrijffout heeft gemaakt.

De brief is immers gericht aan de bevelhebbers der krijgsmachtdelen (blz. 27), onder wier bevel **militairen**, maar geen geestelijke verzorgers ressorteren. Terecht stelt de raad dan ook dat de brief van de Minister niet voor de laatstgenoemden is bedoeld (blz. 9). Waar de Raad later opmerkt (blz. 34) "...dat de brief van de Minister niet **in eerste instantie** (vet J.S.) bedoeld was voor, noch gericht aan de geestelijke verzorging in de krijgsmacht...", moet dan ook iets anders zijn bedoeld. Het kan niet anders zijn dan dat wordt bedoeld, dat

de brief problemen oproept onder militairen, welke in het **werk** van de geestelijke verzorging (individuele begeleiding en vormingswerk m.n.) sterker dan voorheen herkenbaar werden. Als het MRK dat heeft willen zeggen, heeft zij de overheersende invloed van de brief, goed ingeschat.

Joos Sinke
Hoofdtraadsman

Het adviesrapport is, zolang de voorraad strekt, gratis te verkrijgen bij de MRK, Bachmanstraat 1, 2596 JA 's-Gravenhage, telefoon: 070-465524.

één raket reageert al op stemmingen

Een beetje duffe huisgenoot

Laatst Basje op bezoek gehad. Voor een lang weekend. Het gezin waar hij gewoonlijk in het hok in de tuin zit moest de stad uit. Buren gevraagd op te passen, maar die wilden ook weg. Dan maar wat vrienden afgebeeld. Wij hebben „ja” gezegd. Maar het is niks.

Basje, het konijn, werd keurig met hok, voer en stro afgeleverd. Inclusief wat korte instructies: „Sla vindt 'ie lekker en andijvie ook. En als je hem een keertje uit het hok laat is dat prima. Als je maar op je elektrische snoertjes let, want daar begint hij wel eens aan te knabbelen...”

Zo konden we een weekend van het konijn genieten. Het hok hebben we op een windvrij plekje op het balkon van onze flat gezet. De muur waar naar het beest zo bijna drie dagen moest kijken, leek ons niet erg inspirend voor de konijneziel. En omdat hij er ook wat stilletjes en treurig bij zat, mocht hij ook wel af en toe in de kamers. Tot ie toch aan die snoertjes begon. Dan moest hij terug.

Benauwde schuifjes

We doen maar wat met dieren. Als het zoontje er lang om zeurt komt er wel een cavia, een paar guppies, een jong hondje. Als we er zin in hebben brengen we duiven naar Noord-Frankrijk. Om ze vandaar te laten terugvliegen. Voor de sport. Broodmager en uitgeput komen ze vaak terug. We richten honden af voor allerlei „taken”: bewaking, hash zoeken, demonstranten in toom houden. Andere diersoorten sluiten we op om er naar te kijken, naar te luisteren of er eieren van te vangen: vissen, parkietjes en legkippen zitten wat dat betreft in hetzelfde soort benauwde schuifjes.

Als mensen veroorloven we ons nogal wat tegenover dieren. Het is vaak zo traditioneel, zo gewoon, zo huiselijk, dat we ons de ware aard der dingen nauwelijks meer bewust zijn. Want het gaat immers vaak om vrijheidsberoving, uitbuiting, het ont-nemen van delen van de persoonlijkheid.

Discussies over zulk soort zaken zijn vaak moeilijk en vooral ook overloos. Ieder jaar is het bijvoorbeeld weer raak bij het begin van het visseizoen: „Voelt een vis dat haakje in z'n bek nu wel of niet?” en „Wie geeft weldoorvoede mensen het recht voor de lol vissen zo te gaan behandelen, gevangen te houden, en soms te doden?”

Regelmatig komen zulk soort vragen ook naar voren als het gaat over het al of niet houden van kippen op legbatterijen. Dierenbeschermers zien de kippen liever op een strooisellaag op de grond: scharrelkippen. Dat is de enige manier waarop de legkip nog een beetje kip kan zijn, ook al moet zij het hok dan soms met honderden andere delen. Maar menige pluimveehouder beweert dat de kip op de legbatterij zich wel best voelt. Anders zou zij toch niet tot een zo hoge produktie kunnen komen? Neutrale buitenstaanders vragen in zulke gevallen al gauw om wetenschappelijk onderzoek. Anderen zeggen dan dat zoiets nonsens is, zolang

de kippen óf de vissen óf de kistkalveren óf al die laboratoriumdieren zelf niets over hun zaak zeggen. Maar die zwijgen, het is bekend, als het graf.

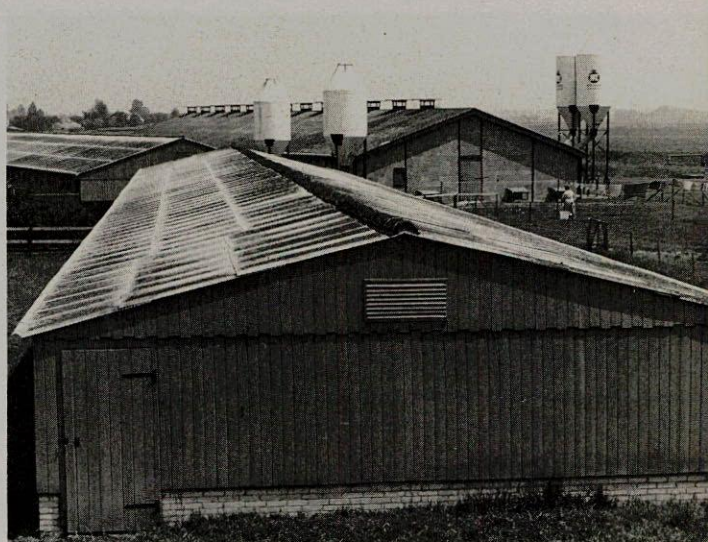
Persoonlijke band

Vaak wordt onze houding tegenover dieren heel anders als we er een persoonlijke band mee opbouwen. Op moderne veehouderijbedrijven kan dat bijna niet meer. De boer heeft er teveel dieren voor; ze krijgen eerder codenummers dan namen. Vroeger was dat anders. Als een veeboer achttien melkkoeien had, waren al die koeien voor de boer en zijn gezin belangrijk. En omdat geen beest hetzelfde is, kon de boer een bijna persoonlijke relatie met z'n dieren aangaan. Zelfs de meest gewone melkkoe kon zo tot een zekere persoonlijkheid uitgroeien.

Vanzelfsprekend, bij tal van diersoorten is dat nooit het geval geweest. Muggen, regenwormen, kwallen: we vinden ze niet echt interessant, we kunnen er geen band mee opbouwen. Een wegschietende muis in de kelder, een konijntje in het duin, een verstilde reiger aan de sloot doet ons al meer. Maar veel sterker wordt de band als een dier „van mij” of „van ons” is: de goudvissen in de kom, het rijpaard in de stal, de herdershond voor de kachel. Het is bij deze groep ook niet zo moeilijk een zekere relatie te krijgen. We doen er zelf veel voor. We geven huisdieren beschutting, huisvesting, voedsel, bescherming en af en toe de

Verblijf van de hedendaagse kip: soms hier ...

...meestal daar!

(foto's Jan van de Kam)

Doen vissers vissen pijn? (Vissen in de afgedamde Maas bij Loevestein)

(foto Jan van de Kam)

mogelijkheid tot sex. En met dat alles willen dieren wel „trouw” blijven. Dan zijn het net mensen. Of althans een beetje. Want wat de meeste mensen niet aanstaat, is de voortdurende staat van afhankelijkheid, het zich voortdurend in een comfortabele staat van gevangenschap weten.

Een dood musje op de vloermat

Langzamerhand krijg ik het wat benauwd als het om alle zorg en aandacht voor huisdieren gaat. Ik twijfel of het wel allemaal zo lief en aardig is wat we doen. Ik twijfel aan de juistheid van het houden van huisdieren. In gewone situaties bijvoorbeeld, in eengezinswoningen, in bovenhuizen of in mijn geval, in een flatje.

Neem mijn kater Remco bijvoorbeeld, in de gezegende leeftijd van zestien jaar. Hij springt niet meer zo gemakkelijk op de koelkast als vroeger, slaapt langzamerhand steeds meer en gaat steeds minder via het balkon bij de burens kijken. Zestien jaar, „slecht” kan hij het in ieder geval nooit hebben gehad. Althans slecht in de betekenis van onvoldoende hart, onvoldoende blikvoer, onvoldoende knabbeltjes, on-

voldoende luie stoelen om in te liggen, onvoldoende warmte bij de centrale verwarming, onvoldoende schone bakken met krantensnippers. Nee, dat is er allemaal wel in voldoende mate geweest. Zelfs werd er af en toe met hem gespeeld. Met pingpong-balletjes, met touwtjes, met klosjes, met houten soeplepels, met...

Je zou dus kunnen zeggen „Wat wil zo'n poes nog meer?”. Maar bij die vraag beginnen de twijfels juist. Die kater van ons is zó verzorgd, zó beschermd, dat hij het misschien wel heel erg saai heeft gehad. Ik zal maar niet zeuren over het feit dat zijn wereld voornamelijk heeft bestaan uit tafel- en stoelpoten, schoenen en pantoffels, broeken met al naar de mode smalle of brede pijpen, op de grond aanwezige lege bekertjes of uitgelezen kranten. Voor een gemiddelde poes waarschijnlijk niet zo interessant.

Nee, ik wil het hebben over andere dingen. Die poes van ons heeft nooit eens echt geknukt met een andere kater, die heeft maar een heel enkele keer een dood musje op de vloermat gelegd, die is maar heel zelden als een verzopen kat van „buiten” thuisgekomen. Inderdaad, allemaal weinig of niets van dat alles. Remco is ge-

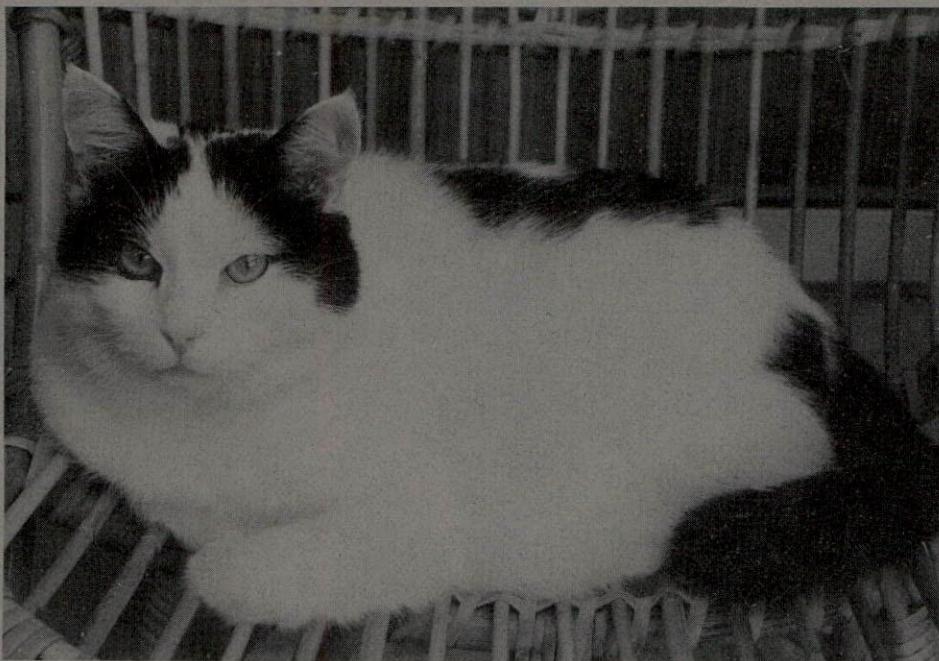
woon een rustige, keurige en een beetje dikke kater, die het leven noodzakelijkerwijs neemt zoals wij hem dat voorschotelen. Een beetje duffe, maar wel erg gewaardeerde huisgenoot.

Leven is meer dan zijn

Hebben we die poes dus alles gegeven wat hem toekwam? Droomde hij nooit van het vangen van een veldmuis aan de slootkant, zou hij misschien niet liever ergens rond een boerderij hebben willen zwerven, zou hij z'n mannelijke kracht niet eens willen meten in een onverwachte ontmoeting met een soortgenoot? Ik weet het niet.

Ik heb het langzaam groeiend vermoeden, dat we onze poes nooit een ►

bewapenen: beven en laten beven

De 16-jarige Remco Maas

echt katerachtig bestaan hebben geboden. Ik denk dat hij er toch altijd meer van heeft verwacht dan altijd maar z'n warme plekje in de luie stoel of altijd zijn brokjes hart precies op tijd tussen zeven uur en half acht 's morgens.

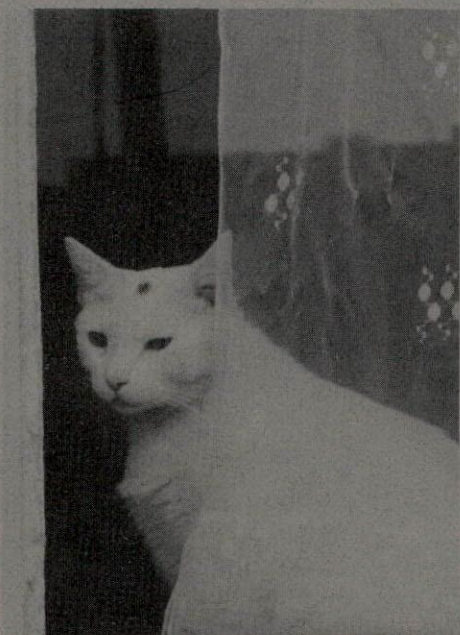
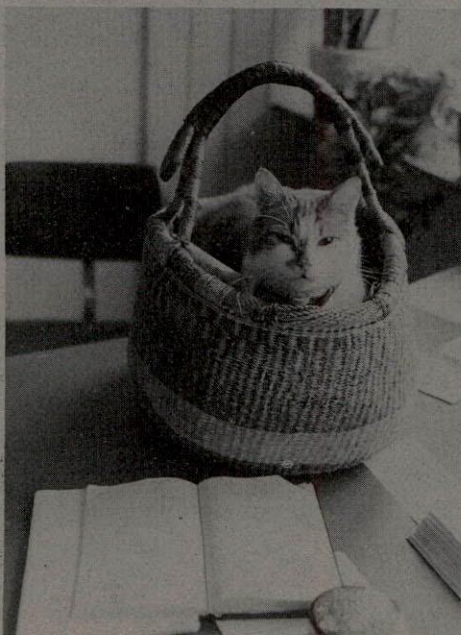
Als ik me het leven van onze poes indenk, lijkt het me zoiets als een heel leven in een aangenaam verwarmd bad met af en toe de diensten van een zowel vriendelijke als appetijtelijke huisgenote, die spijs en drank aanvoert en af en toe een aaitje over m'n bolletje geeft. Maar, zo lijkt het me, af en toe wil je er dan ook wel eens uit. Wil je wel eens weg van al dat behaaglijke en verzorgde. Dan wil je fietsen tegen de wind in, of schaatsen bij min acht, of duiken in de te koude golven voorbij Calantsoog, of in de verkeerde trein

stappen.

Je wil ook wel eens andere mensen zien, leuke, slechte, bedroefde, vrolijke. Je wil wel eens echt hard lachen, of gewoon boos worden, of verliefd zijn. „Leven” is immers meer dan „zijn”, dan alleen maar vegeterend bestaan. Leven heeft veel te maken met ervaringen, met variatie, met emotie. In goede en in kwade dagen.

Alle vergelijkingen gaan mank, dieren zijn geen mensen, maar bij die poes van ons denk ik toch in die richting. Remco zullen we goed blijven verzorgen. Hij behoeft geen krantenwijkje te nemen om zelf z'n Catty te verdienen. Maar of we nog een tweede keer een huisdier op onze flat nemen...

Frits Maas

Troeteldier... (foto Carel ten Pas)

...of gevangene?

Veel organisaties en groepen actief

De traditioneel ondergeschikte rol van het dier in onze mensenwereld is nooit onopgemerkt voorbij gegaan. Steeds weer hebben enkelingen of grotere groepen mensen zich het lot van het dier aangetrokken. Met welke achtergrond dan ook. Sint Franciscus van Assisi is een bekend voorbeeld van iemand die vanuit de christelijke waarden om bescherming van het dier vroeg. De moderne dierenbescherming stamt uit de vorige eeuw en had met name Engeland als bakermat. De **Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren** (Laan Copes van Cattenburch 73, Den Haag) werd in 1864 opgericht.

Het vegetarisme ontstond in Nederland in georganiseerde vorm in 1894 in de **Nederlandse Vegetariërbond** (Duinweg 14, Noordlaren). Overigens hadden in de Oudheid figuren als Socrates en Plato al de onthouding van vlees gepropageerd.

In deze eeuw kwam ook de anti-vivisectiebeweging naar voren. Deze verzet zich tegen het verrichten van dierproeven bij de ontwikkeling van bijv. humane geneesmiddelen en cosmetica (**Anti-Vivisectie-Stichting**, Stadhouderslaan 100, Den Haag).

De laatste jaren zijn een groot aantal nieuwe organisaties tot stand gekomen, die zich met name op de bescherming van het (individuele) dier richten. Soms houden ze zich vooral bezig met de belangen van het dier in de moderne bio-industrie, het grootschalige gebruik van dieren in de hedendaagse rundvee-, varkens- en pluimveeteelt. Bekende organisaties hierbij zijn de **Stichting Aktie Lekker Dier** (Jansveld 45, Utrecht) en de **Stichting Belangengroep Rechten voor al wat leeft** (Leonard Brammerstraat 18, Alkmaar). De **Stichting Kritisch Faunabeheer** (Postbus 76, 's-Graveland) verzet zich met name tegen het jagen als vrijetijdsbesteding, als sport, maar zet zich ook in voor een verder strekkend moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer in ons land.

Tenslotte treedt het zogeheten **Dierenbevrijdingsfront** regelmatig in het nieuws naar voren. Het is een soort illegale organisatie, die via het uitvoeren van spectaculaire acties de onderdrukking van het dier aan de kaak stelt. Onlangs nog werd een poging gedaan om een zogenaamde „military” in Boekelo onmogelijk te maken; deze vorm van paardesport houdt vrij grote gevaren in voor de deelnemende paarden. Ook werden wel proefdieren in een laboratorium van TNO „bevrijd”, evenals fazanten die uitsluitend worden gekweekt om in de duinen door jagers te worden afgeschoten. Nertsfarms hebben eveneens de aandacht van het Dierenbevrijdingsfront.

In de breedte staat het houden van huisdieren aan kritiek bloot via bijvoorbeeld de enorme hoeveelheden voedsel die in deze sector omgaat. Hoeveel mensen in ontwikkelingslanden zouden een menswaardig bestaan kunnen krijgen als al het honden- en kattenvoer, op een andere wijze bewerkt uiteraard, richting Derde Wereld zou gaan? Onderdrukking en uitbuiting van het dier enerzijds, onwaarschijnlijke overdaad en verwenning anderzijds: het goede evenwicht bij onze houding tegenover (huis)dieren hebben we nog steeds niet gevonden.

F.M.

een blad voor de mond (8)

Vil Gerards: een GV-er die konsekwent kiest voor de mens

Ik denk dat de mensen die de opdracht hebben om zo'n bataljon te for-
ieren, voor te bereiden op deze taak, dat die het zeer, zeer zwaar hebben.
Ik weet dat. Maar betekent dat, dat men dan toch maar over de vrije
vrijheidsbeschikking van mensen heen mag lopen? Dat is de grote vraag die
mij bezig houdt en ten aanzien van deze vraag heb ik een taak."

Deze woorden sprak raadsman Wil Gerards voor de radio op 28 januari
1979. Dat was kort nadat bekend was geworden dat het 44e Pantserinfan-
teriebataljon in Zuidlaren, aangevuld met een compagnie uit Assen, in
N-verband naar Libanon zou worden uitgezonden. Vanaf het eerste mo-
ment had hij oog voor beide probleemgroepen. Drie jaar later denkt hij er
og precies zo over:

Ik heb het hele bataljon opgevat als mensen in de problemen, zij het met
verschillende problemen. De leiding die het bataljon bij elkaar moest
houden en voorbereiden en de dienstplichtigen die volstrekt onverwacht
n, voor een groot deel, onvrijwillig uitgezonden zouden worden."

*Wat was kenmerkend voor je opstel-
ing in die periode?*

Dat ik er, geheel in overeenstemming
net onze opvattingen, was voor de
mens en niet voor het apparaat en
dus ook **koos** voor de mens. Natuur-
lijk voor alle mensen, maar in eerste
instantie voor de mensen die in de
problemen zaten, zij die – wellicht
egen hun wil – uitgezonden zouden
vorden.

*Je doelt op de aantasting van het
vrijheidsbeschikkingsrecht?*

Precies. Er was een konflikt ontstaan
tussen de politiek verantwoordelijke
mensen in Den Haag en de mensen
in Zuidlaren. Als GV-er moet je je
afvragen hoe je in zo'n konflikt gaat
staan. Omdat wij als humanistische
geestelijke verzorging maar één be-
ang kennen, te weten het belang van
de mens, koos ik voor de mens. Ik
zag ook wel dat de leiding van het
bataljon, en het kader als funktiona-
rissen, onder druk stonden, maar ik
kon niet anders dan kiezen voor de
mensen die zich meldten met
problemen.

*Dat was waarschijnlijk niet gemak-
kelijk?*

Vanaf het prille begin voelde ik een
grote druk vanuit de leiding op mij,
en ik neem aan ook op de andere
GV-ers, om mee te helpen dat batal-
jon bij elkaar te houden. Deze wilde
mij inkaderen in haar doelstelling en
die druk heb ik weerstaan.

*Wat maakte die situatie toen zo an-
ders?*

Er zijn situaties in de krijgsmacht
waarbij de eigen wil van de dienst-
plichtigen zowel als van de beroeps
beperkt wordt. Die beperkingen
kennen we. Hier gold het een situatie
waarbij het duidelijk onzeker was of
de minister het recht had mensen uit
te zenden. Achteraf is overigens

gebleken dat hij het recht inderdaad
niet had. Nu, in die situatie was hij
die zei „ik wil niet mee, op grond van
mijn motieven” iemand die geholpen
moest worden. Ik hielp degene die
kwam, ongeacht of het een beroeps
was of een dienstplichtige.

Als je in zo'n krisissituatie kiest voor
het individu, dan roept zo'n keuze ir-
ritatie op bij de legerleiding. Botsin-
gen lijken dan niet te vermijden?
Dat is ook ogenblikkelijk gebeurd.
Het GV-werk bevat o.a. deze twee
onderdelen: je verleent individuele
hulp aan degene die zich tot je wendt
met een hulpvraag. Ten tweede houd

je zgn. GV-uren, groepsgesprekken.
Bijna onmiddellijk werden in die
GV-uren beperkingen aangebracht.
Ik ben daarover bij de S-3 gaan kla-
gen en daar kreeg ik de grote schok.
Die deelde mij n.l. mede, dat formeel
de GV-uren waren afgeschaft en het
allertreurigste vond ik, dat dit in sa-
menspraak was gegaan met de do-
minee en de aalmoezenier zonder mij
er bij te betrekken.

Ik heb overigens, dat was ook mijn
taak, die GV-uren gewoon opgeëist,
maar ze hebben nooit meer op een
behoorlijke wijze gefunctioneerd.

Die GV-uren vond je belangrijk?

Zeker in die situatie, waarin mensen
zo immens onder druk werden gezet,
zowel dienstplichtigen als beroeps,
was een vrij gesprek over wat ge-
meenschappelijk lot was geworden
meer dan belangrijk. En dat werd
geblokkeerd, wederrechtelijk.

*Was men bang dat de GV-uren een
desintegrerend effect zouden hebben?*

Dat is precies de kern. Het grond-
thema waarop men hamerde was: de
groep mag niet uit elkaar vallen. Bij
de geestelijke verzorging valt de
groep sowieso al uit elkaar: er gaat
een groep naar de dominee, een
groep naar de aalmoezenier en een
groep naar de raadsman. Maar het
gaat nog verder. Want binnen zo'n
groepsgesprek staat alles ter diskus-
sie, dus ook de uitzending naar Li-
banon. Dat moet ook ter discussie
gesteld worden, wil men tot een be-
hoorlijk eigen oordeel kunnen ko-
men. Dat heeft men als een enorme
bedreiging ervaren en daarom wer-
den de GV-uren geblokkeerd.

*Maakten de konfessionele geestelijke
verzorgers zich niet zo druk om die
GV-uren?*

Ik was de enige geestelijk verzorger
die achter de GV-uren heeft aangeze-
ten. Triest, maar waar.

*vrede is niet het bijtje er
bij neergooien*

Eén van de zaken die kwaad bloed heeft gezet, is je kontakt met de VVDM geweest?

Ja dat klopt, terwijl het toch logisch was wat ik deed. De grote vraag, die zich vanaf het eerste moment aandienende, was: „Is dit rechtsgeldig? Kan dit zo maar?” Als je twijfelt moet je je zekerheid verschaffen. Ik ben zelf geen jurist. Het was in het belang van mensen, dat die vraag naar de wettigheid van de uitzending werd beantwoord. Toen jongens van de VVDM me belden en vroegen op hun vergadering te willen komen, heb ik dan ook positief gereageerd. Op die bijeenkomst heb ik gezegd, dat als de VVDM ooit een belang te verdedigen had, dat het dan toen was om juristen te laten uitzoeken welke ruimte de wet aan de minister gaf om dat te doen.

Als die ruimte er niet zou zijn, dan wisten de mensen tenminste welke rechten ze hadden. Ook dat vond ik tot mijn taak behoren en dat vind ik nog en wanneer wederom een situa-

tie als deze zich zou voordoen, dan zal ik principieel op dezelfde manier handelen.

Dat optreden tijdens die VVDM-bijeenkomst viel dus slecht?

Daar hebben sommigen op een bijna kinderlijke manier op gereageerd. Ik schrijf dat toe aan de paniekachtige sfeer die er heerste. De bataljonskommandant verweet mij zelfs, dat

Wil Gerards (49), Limburger van geboorte, afkomstig uit een traditioneel katholiek gezin, heeft voor een humanistisch geestelijk verzorger een opmerkelijk levenspad bewandeld.

Zijn lagere schoolperiode liep parallel met de 2e Wereldoorlog, zijn middelbare schooltijd bracht hij o.a. door op het klein seminarie Rolduc. Toen hij zijn priesterstudie niet voortzette, moest hij zijn militaire dienstplicht vervullen en bracht het tot dienstplichtig sergeant. Daarna tekende hij een kontrakt.

Als beroepsonderofficier werd hij in de gelegenheid gesteld de HTS voor elektronika te volgen en moest daarvoor, als tegenprestatie, acht jaar als officier-technisch opzichter dienst doen.

Gedurende zijn HTS-periode ontwikkelde zich, in een moeizaam proces, zijn levensvisie, die uiteindelijk uitmondde in een humanistische levensovertuiging.

Door zijn kontakten met de humanistisch raadsman – en huidige kollega – Jan Duijnhouwer, werd een aan te vangen vervolgstudie geen wiskunde, maar het Humanistisch Opleidings Instituut.

In 1974 werd hij aangesteld als raadsman in Assen, waar hij de afgelopen jaren – zo nu en dan onder moeilijke omstandigheden (de inzet van militairen bij treinkapingen en de uitzending van het Libanon-bataljon) – werkte.

Met hem praatten we voor dit achtste artikel in de serie „Geen blad voor de mond”. Centrale vraagstelling in dit gesprek was wat de speelruimte voor een onafhankelijk geestelijk verzorger in een crisissituatie is.

ik teveel bij de VVDM werd gesignaleerd. Moet je nagaan, het was mijn eerste vergadering met de VVDM in Zuidlaren die ik bijwoonde en dat t.a.v. een wettige vakbond die zich bezighield met een volstrekt te rechte vraag „Wat staat ons in deze situatie te doen?” Alleen maar de vraagstelling.

Wat waren je overwegingen om je zowel voor radio als TV te uiten?

Ik had twee centrale gedachten. Allereerst dat het Nederlandse volk moest weten, dat er op grote schaal mensen in de mangel werden genomen door de hoogste gezagsdragers. Dat is trouwens nooit rechtgezet.

Je bedoelt: nadat de hoogste rechterlijke instantie de uitzending als onwettig had bestempeld?

Ja. Daar is zelfs geen ekskuus op gekomen. Niets. Die grootheid hebben de groten nooit op kunnen brengen.

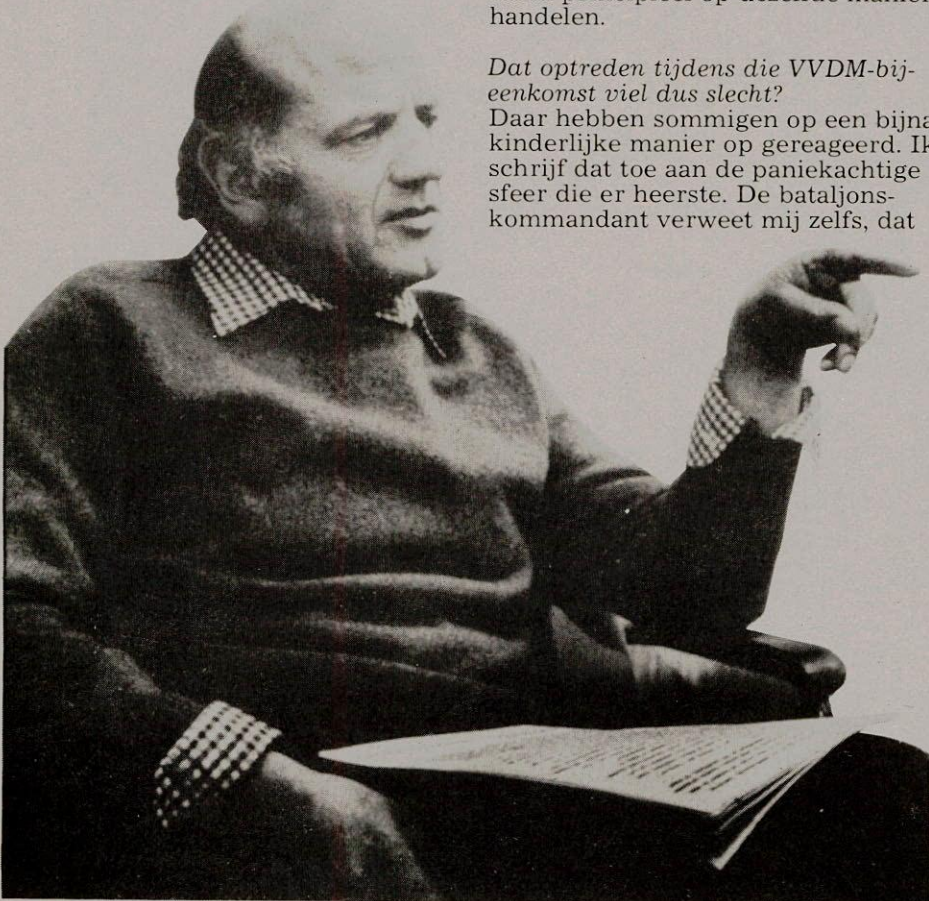
Wat was het tweede motief?

Ik wilde duidelijk maken wat het wezenlijke probleem was. Men had het steeds over de groep onvrijwilligen die een rekest hadden geschreven, als **de** probleemgroep, maar dat sloeg de plank helemaal mis. Degene die een rekest had geschreven, had immers al middelen (sociale of medische indicatie) gevonden zich te verweren. Nee, de ellende zat hem in de grote groep, die kennelijk deze middelen niet had en toch niet wilde. Over deze weerlozen werd met grote kracht heen gewalst. Dat wilde ik duidelijk maken.

En ook dat, wanneer de politieke leiding – zo onverhoeds en op zo korte termijn – een VN-bataljon wilde uitzenden, dit de militaire leiding dwingt om op een ontoelaatbare wijze soms met zijn mensen om te gaan. In die zin zag ik ook de bataljonsleiding als slachtoffer.

De leiding van het bataljon had nauwelijks een andere keuze dan om, ter wille van de uitzending, beperkingen op te leggen?

Ja en nee. Aan de ene kant zie ik ze ook als slachtoffer. Aan de andere kant vind ik dat voor militaire leiders, op welk nivo ook, ergens ook een grens moet zijn waarop ze tegen een minister zeggen: „U gaat te ver”. Ik weet hoe riskant dat is, welke konsekventies dat kan hebben, maar ook militaire beleidsmensen behoren een grens niet te overschrijden.

Je hebt in die chaotische periode gekozen voor de mens en niet voor het apparaat. Wat waren de gevolgen? In die konfliktsituatie kon en mocht ik niet anders kiezen. Zo'n apparaat is niet een structuur als de krijgsmacht, autoritair, hiërarchisch en niet-demokratisch, dwingt je dan te conformeren. Lukt dat niet, dan beïjnt het je te isoleren. Naarmate zo'n structuur onder een grotere druk komt te staan zal het isoleren toeneemen. Blijft het resultaat uit en de argumenten tegen je zijn op, dan poogt men je persoonlijke integriteit aan te tasten. Dan wordt al gauw gezegd p.v.: „Die raadsman kan niet anders dan zich zo gedragen”, nee, „die raadsman is een klootzak”. Uiteindelijk bereik je dan het stadium, waarbij wordt getracht je functioneel uit te schakelen.

Met mij is dat in feite ook zo gegaan. Ik ben tot tweemaal toe, op grond van een duidelijk gemaakte konstructie, de kazerne in Zuidlaren uitgezet. En er, door tussenkomst van de hoofd-raadsman, weer teruggeko-

men ook.

Toe heb je onder die omstandigheden als GV'er nog kunnen functioneren? Allereerst heb ik me niet weg laten sturen. Verder werd ik voor 90% in beslag genomen door individuele hulpvragen. Dat was niet mis. Aanpak van problemen, huisbezoeken in omstandigheden zo goed mogelijk in te schatten, mensen helpen hun situatie op papier te zetten. En er zorg voor dragen dat dit alles via een tussenpersoon, die wel het vertrouwen genoot, op de plek kwam waar het wettelijk moest. Ontzettend veel werk.

Raakten je deelnemers niet van je vervreemd door je opstelling? Ik dacht van niet. Het werkte niet vervreemdend naar de cliënten die mijn hulp in die situatie nodig hadden. Juist door zo'n opstelling raakte je volledig bekend en zijn het veelal de zwaarste gevallen geweest die mij opzochten. Onder zware gevallen versta ik dan mensen, die eigenlijk al afgewezen waren of geen kans gegeven werd en desondanks van mening waren dat ze niet meekonden of absoluut niet wilden.

Er is niemand, ook niet achteraf, die tegen je gezegd heeft dat jouw opstelling oorzaak is geweest dat men niet bij je is gekomen? In ieder geval van de dienstplichtigen niet. Ik kwam het wel tegen bij

Wil Gerards, 10 jaar geleden.

beroeps. Maar daar ben ik geneigd een vraagteken bij te zetten, want wat zou hij gezegd hebben als hij mij onder vier ogen zou spreken? Juist in die periode zijn er diverse vrijwillig dienende militairen geweest die mij onder vier ogen toevertrouwden: „Je doet goed werk, je moet er mee doorgaan”. Dit soort uitspraken, juist ook van hen, vormden ten dele de kurk waarop ik kon blijven drijven.

De grote historicus Johan Huizinga heeft in zijn „Homo Ludens” (1938) geschreven: „In het spel is slechts één ding erger dan een valse speler, te weten de spelbreker. De eerste zal nog reinen de spelregels te erkennen. De laatste ontkent ze en tast daarmee de orde aan waarvan hij deel uitmaakt: Hij moet vernietigd worden”.

Zie je overeenkomsten met, als het er op aankomt, het functioneren van een onafhankelijke GV'er in de krijgsmacht?

Huizinga zegt dit heel hard en radicaal. Of dit in absolute zin altijd opgaat weet ik niet. Tegelijkertijd zeg ik ook niet, op grond van mijn eigen ervaringen, dat het onwaar is. Voor de laatste maal haal ik die periode in Zuidlaren er nog een keer bij. Functioneren in die situatie was echt heel erg moeilijk. Ik bedoel dat niet dramatisch, maar het was zo. Waarom? Omdat de verleiding zo ontzettend groot was om je te conformeren, om je in te laten pakken. Juist niet door de druk die direkt op je werd uitgeoefend, maar door het feit dat het om een VN-taak ging. „Het is toch goed? Het is toch voor de vrede? Als ooit iets met zekerheid goed genoemd kan worden dan is dit het toch wel?” Goed of slecht, het is een vooroordeel, een voorinstelling. Een geestelijk verzorger dient nooit vanuit een voorinstelling te functio-

neren. In Zuidlaren was ik de enige, die zich functioneel losmaakte van die voorinstelling en juist dat veroorzaakte in feite de moeilijkheden, het isolement.

Een vorm van geestelijke verzorging die in die situatie vanuit zo'n voorinstelling gaat functioneren, zo van „ik sta achter Libanon” of „ik vind ook dat degene die nu aan zijn kuierlaten trekt de groep in de steek laat”, vind ik verwerpelijk.

Nu de overeenkomst met Huizinga. In feite heeft de krijgsmacht een mensbedreigende structuur, die continu aanwezig is. Alleen onder normale vredesomstandigheden is er nog een heleboel mogelijk. Wanneer de structuur onder druk komt te staan zal die iedere desintegrerende faktor trachten te beperken. En die beperking zal evenredig zijn met de angst voor desintegratie. De speelruimte voor de GV zal dan ook afnemen naarmate de druk toeneemt. Uiteindelijk vrees ik, komt er een moment waarop er geen ruimte meer overblijft.

Heeft Huizinga dan toch een beetje gelijk?

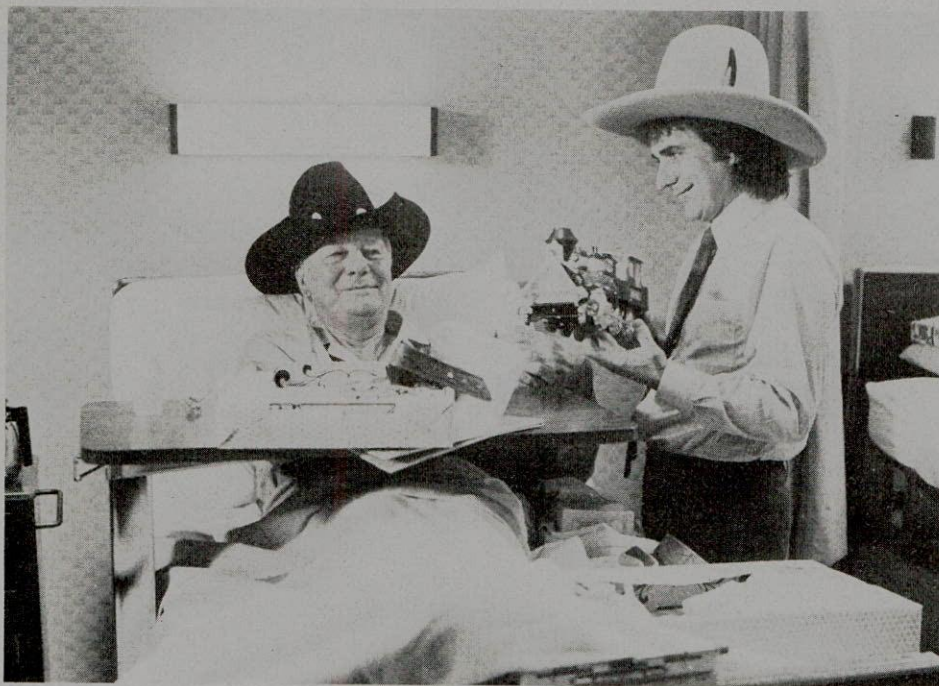
Als humanistisch geestelijk verzorger heb ik een ambivalente opstelling. Enerzijds zijn wij bereid ook onder de meest moeilijke omstandigheden te gaan werken, anderzijds ben ik niet gespeend van redelijk inzicht en vrees ik, dat de krijgsmacht de vorm van de humanistische geestelijke verzorging, tijdens een oorlog bijvoorbeeld, moeilijk en misschien wel niet kan verdragen. In die zin schuilt er in de woorden van Huizinga iets waars. 'n Schokkende ervaring overigens!

Wim Heij

humanisme: wereldbeeldenstorm

Het nieuwe jaar start met veel goede films

We hebben een poos geen contact gehad, lezers, en dus is het dit keer zaak om de achterstand wat in te halen. Ik zal u daarom een lange „In 't kort” serveren, zodat u een keus kunt doen uit de vele goede, belangrijke of alleen maar spraakmakende films die er op het ogenblik rouleren en die er nog aan komen.

John Gielgud en Dudley Moore in de komedie „Arthur”

Arthur

Daar is in de eerste plaats de alleraardigste Amerikaanse komedie „Arthur”, die in Amerika een geweldig succes heeft. De hoofdrol in deze film wordt gespeeld door Dudley Moore, die u waarschijnlijk nog wel kent uit Blake Edwards' film „lo”, waarmee hij in één klap zijn grote doorbraak maakte (naast de debuterende Bo Derek).

„Arthur” gaat over de steenrijke erfgenaam van een immens familiekapitaal, de dertigjarige, kinderlijke maar zeer innemende Arthur Bach. Hij brengt zijn tijd voornamelijk door met drinken, speelgoedtreinen en in bad zitten. Zijn vader trekt zich van zijn wel en wee niet veel aan, wil alleen maar dat hij een rijk meisje uit de society trouwt en dreigt anders de geldkraan dicht te draaien. Arthur verzet zich zwakjes, maar beseft wel dat je met drinken en treintjes geen geld verdient en dat hij eigenlijk niets kan. Hij stemt dus in met een verlovings. Dan echter ontmoet hij een jonge serveerster, die hij tot zijn onuitsprekelijk plezier in een dure

zaak een das ziet gappen. Hij wordt binnen enkele uren smoorverliefd op deze Linda (zwakke rol van Liza Mi-

nelli), maar beseft in welk netelig parket hij zich bevindt. Door tussenkomst van de butler Hobson, die meer vader voor Arthur is dan zijn eigen vader ooit heeft kunnen opbrengen, komt alles na veel vijven en zessen toch nog goed: Arthur krijgt Linda en het geld.

John Gielgud, die Hobson ironisch maar liefdevol speelt, zorgt voor de tedere momenten, Dudley Moore draagt de film. Amerikaans sprookje in optima forma, geregisseerd en geschreven door Steve Gordon.

Pour la peau d'un flic

Voor spanning en actie zorgt Alain Delon in de eerste film die hij zelf regisseert, „Pour la peau d'un flic”. Hij speelt daarin een rol die we zo langzamerhand goed van hem kennen, de privé-detective Choucas, die ooit bij het Parijse politiecorps heeft gewerkt, maar daar om niet nader verklaarde redenen is ontslagen. Op een dag wordt Choucas benaderd door een dame, die hem verzoekt haar blinde dochter op te sporen, die onder raadselachtige omstandigheden is verdwenen. Als Choucas nietsvermoedend de eerste stappen naar de oplossing van de zaak probeert te zetten, wordt hem al snel duidelijk, dat er in Parijs heel wat figuren rondlopen die liever zien dat de hele geschiedenis in de doofpot verdwijnt. Als hij zich daar niets van aantrekt, vallen de eerste doden al

Alain Delon in „Pour la peau d'un flic”

Sylvia Kristel en Nicholas Clay in „Lady Chatterley's lover”

snel, en zelf komt hij er ook bepaald niet ongeschonden vanaf. Hoge politiefunctionarissen blijken bij de zaak betrokken, en het spoor leidt uiteindelijk naar een arts met een oorlogs-verleden en een laboratorium waar clandestien heroïne wordt gefabriceerd. Delon heeft de film met vaart geregisseerd. Alle klappen lijken echt, de doden lijken nooit meer tot leven te wekken, het gebrul en geknars van pijn is niet van de lucht. Bovendien zitten er in de film een paar mooie achtervolgingen op de rondweg van Parijs, een stuk of wat zwakke, maar aardig geprobeerde liefdesscènes (duidelijk niet de sterkste kant van Delon, terwijl hij in Anne Pirallaud toch een lieve tegenspeelster heeft) en wordt het geheel opgeluisterd door de rauwe muziek van onze landgenoot Oscar Benton, die daarmee een onverwacht succes in Frankrijk en sinds kort ook in Nederland heeft. Al met al een heel goed debuut van Delon als regisseur. Echt even gaan zien.

Body heat

In „Body heat”, een uitstekende Amerikaanse thriller, gaat het om een wat louche, maar aantrekkelijke jonge advocaat, Ned Racine, die op

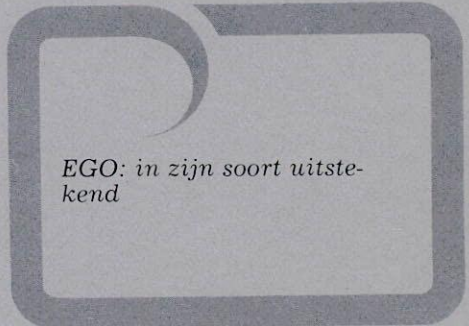
een dag op een wat doorzichtige manier wordt benaderd door een bijzonder aantrekkelijke dame, Matty Walker. Zij is hem op het spoor gekomen, omdat ze heeft gehoord dat hij zijn neus niet optrekt voor zaken die het daglicht niet helemaal kunnen verdragen. Zij wil zijn bemiddeling bij een erfeniskwestie. Al heel snel blijkt dat de twee waanzinnig verliefd op elkaar worden (de hitte uit de titel slaat bijna letterlijk van de geladen liefdesscènes af, heel aannemelijk en meeslepend gespeeld) vatten ze langzaam maar zeker het plan op om Nancy's man te vermoorden. Want Nancy wil graag van hem af, maar ze wil óók zijn geld. Aanvankelijk verloopt de zaak goed, het macabere plan lukt, maar langzaam maar zeker begint het net zich rond Ned te sluiten en Nancy ontpopt zich als een heel ander wezen dan waarvoor hij haar aanvankelijk hield. Een bijzonder knap gemaakte film, goed volgehouden spanning afgewisseld met rake dialogen tussen Ned en zijn achterdochtige collega's. Dat alles gelardeerd met veel sex en schitterende, suggestieve muziek.

Vakwerk van Lawrence Kasdan, die het geheel schreef en regisseerde. De hoofdrollen in deze zinderende film worden gespeeld door William Hurt

(een vrij nieuw gezicht, om te onthouden) en door Kathleen Turner, die in deze film indrukwekkend debuteert.

Lady Chatterley's lover

Niet zo verrukt was ik van de verfilming van het klassieke liefdesdrama „Lady Chatterley's lover”, de laatste roman (1928) van de Engelse schrijver D. H. Lawrence, waarvan pas in 1962 in Engeland een ongecensureerde druk mocht verschijnen. Producer Christopher Wicking en regisseur Just Jaeckin hebben zich samen aan het schrijven van het script gezet en vroegen onze eigen Sylvia Kristel voor de hoofdrol. Een kans van jewelste voor deze bijna dertigjarige sexgodin, om nu eens te bewijzen dat ►

EGO: in zijn soort uitstekend

Kathleen Turner en William Hurt in de thriller „Body Heat”

► ze iets in haar mars heeft. Maar 't kwam er helaas niet uit: ze speelt zwak, kan geen echte emoties overbrengen en denkt dat je een liefdes-scène overtuigend speelt als je je hoofd op het moment suprême maar ver genoeg naar achteren werpt. Ze zou bij gelegenheid eens naar „Body heat” moeten. Overigens vertelde ze mij, dat ze na deze film, waar ze zelf erg trots op is, de comedy-kant op wil.

Haar tegenspeler Nicholas Clay, die ik kort tevoren nog in „Excalibur” had gezien als de trotse jonge ridder Lancelot, overtuigt niet als de ruwe, maar toch zo gevoelige jachttopziener Oliver Mellors. De beste rol was nog van Shane Briant als de bedrogen echtgenoot.

Just Jaeckin, die met Kristel samen de succesvolle Emmanuelle-films, waar ze in Parijs, nu na acht jaar, nog steeds naar gaan kijken, heeft van deze film weer een brij van seks gemaakt en het subtiële verhaal een heleboel geweld aangedaan. En dat is jammer, want in handen van een goede regisseur had hier een schitterende, eigentijdse remake kunnen worden vervaardigd van één van de gaafste verhalen, waar een filmregisseur ooit op kan stuiten. Een gemiste kans, maar, eerlijk is eerlijk, wel veel mooie plaatjes.

Evita

U kent allemaal waarschijnlijk in grote lijnen het verhaal over het sprookjesachtige leven van Eva Peron, vrouw van Juan Peron, ooit president van Argentinië. In „Evita” wordt het verhaal over deze eierzuchtige, egocentrische vrouw uit de doeken gedaan. Ze was van heel arme komaf, maakte al vroeg kennis met de verachting van de rijken voor arme mensen en hield daar altijd een

grote afkeer voor de aristocratie aan over. Dat belette haar later niet om via hooggeplaatste figuren, op allerlei verwerpelijke manieren, zich een plaats te verwerven aan de zijde van leden van de legertop, tot ze tenslotte in contact kwam met de opzwepende figuur Juan Peron. Naast hem wierp Eva zich op voor de armen uit het grote Argentinië, maar tegelijk leidde ze een zeer luxe bestaan, was ze verzot op dure kleren en juwelen en mocht niemand ook maar één woord van kritiek op haar hebben.

Een afschuwelijk mens eigenlijk, als je de film bekijkt, iemand die toch altijd eerder aan zichzelf dacht dan echt aan het volk. Haar man had dat kennelijk niet in de gaten, of hij was te zeer verblind door zijn liefde om er veel aan te doen. Bovendien zag zij intuïtief hoe hij soms grote volksmassa's op zijn hand kon krijgen, en was zij dus voor zijn carrière onmisbaar voor hem. Op 32-jarige leeftijd overleed Evita, zoals het volk

dat alle mannen in haar leven, haar echtgenoot, haar huisarts, haar vader en zelfs haar jonge minnaar, voor haar doortastendheid terugschrikken en er verschillend, maar zeer negatief op reageren.

Een geëmancipeerde vrouw die haar tijd ver vooruit was, en zich dat realiseert. Ze pleegt dan ook zelfmoord. De film is van een schoonheid, die niet na te vertellen is: ruim van opzet, prachtig van aankleding, kalm van tekst en muziek en toch zo vol emoties en spanningen, dat je je geen seconde verveelt. Edna Pontellier wordt onnavolgbaar gespeeld door Sally Sharp, die zo verrukt van het boek was, dat ze haar man preste om naar mogelijkheden te zoeken het te verfilmen. Dat deed producent Warren Jacobson, en samen trokken ze Bob Graham als regisseur aan, die ook volslagen van de kaart was toen hij met het bijzonder knappe en revolutionaire boek in aanraking kwam.

Faye Dunaway en James Farentino in „Evita”

haar noemde, aan kanker. Faye Dunaway is geknipt voor deze vrij onsympathieke rol, die ze heel goed speelt (al is ze er eigenlijk te oud voor), en James Farentino is een perfecte Juan Peron. Regie van deze biografie was in handen van Marvin Chomsky.

The end of August

Tot slot dan nog een enkel woord over de verfilming van „The awakening”, een boek dat aan het begin van deze eeuw in Amerika zoveel stof deed opwaaien, dat de schrijfster, Kate Chopin, daarna nooit meer iets heeft kunnen publiceren. 't Gaat over een jonge vrouw van goede hui-ze met een compleet gezin, die verliefd wordt op een veel jongere man en zich de vrijheid permitteert om aan die liefde toe te geven. Dat was in die dagen zoiets onbestaanbaars,

De film is uitgebracht onder de titel „The end of August”, en ook al hebt u van emancipatie helemaal geen hoge pet op, toch moet u hem gaan zien. Filmkunst van de bovenste plank!

Tot slot wens ik u (en mezelf) een jaar toe met vele goede films! Het begin is er al. Leo van Opzeeland

humanisme: stofwisselings-proces

boeken bladen brochures

Bewapening (1)

In de stroom publikaties over de bewapeningsproblematiek verscheen onlangs minstens één opmerkelijk boek tw. „Het Sowjet-standpunt” met als ondertitel „Moskou's visie op de Oost-West Politiek”. Het is de weerslag van een heel lang interview dat de bekende publicist Willem Oltmans had met een van de meer liberale Brezjnev-adviseurs, prof. Georgi Arbatow. Het hoofdstuk dat gaat over de bewapeningsproblematiek is nu als aparte uitgave verschenen onder de titel „Bewapening en Wapenbeheersing”. Arbatow geeft in dit boekje een analyse van de situatie eind 1981, aan de vooravond van de belangrijke besprekingen over kernwapens tussen de VS en de Sowjet Unie. Zijn visie op dit vraagstuk levert een bijna volledig spiegelbeeld van hetgeen in Washington en West-Europa wordt gedacht. Voor hen die zich intensief bezighouden met de problematiek van oorlog en vrede min of meer verplichte literatuur.

„Bewapening en wapenbeheersing” van Arbatow werd uitgegeven door uitg. Onze Tijd/ In de Knipscheer. Prijs f 12,50.

Bewapening (2)

Met als titel „Wapens is geen werk” bracht OSACI (Oecumenische Studietoelichting en Actie Centrum Investerings) een brochure uit waarin informatie wordt verstrekt over de Nederlandse wapenindustrie, -handel en -export.

Samen met Pax Christi is OSACI een project gestart om in Nederland de mogelijkheid te onderzoeken de Nederlandse wapenindustrie om te schakelen op vredesproductie met behoud van werkgelegenheid. Met dit project en deze brochure hoopt OSACI een aanzet te geven tot het

denken over alternatieven over de huidige bewapening op het nivo van de overheidsuitgaven. De brochure „Wapens is geen werk” is te bestellen bij OSACI, Pr. Hendrikkade 48, 1012 AC Amsterdam. Prijs f 2,-.

Fotoboeken

Het kon natuurlijk niet uitblijven. Van de grote vredesdemonstratie, 21 november 1981 in Amsterdam, verschenen in allerlei enkele fotoboeken. Het bleek een schot in de roos.

„Kaaskoppen tegen kernkoppen” is een haastig in elkaar gestoken uitgave op kringlooppapier. Naast vele foto's bevat dit boekje ook bijdragen van o.a. Karel Roskam (VARA), Ria Beckers (PPR), Boy Trip (Pax Christi), Jan van Beek (VVDM) en Aad Nuis (D'66).

„Nederland zegt nee” (dertienste druk!) is een chronologische fotoserie door het Amsterdams Fotogra-

fenkollektief. De serie start in het holst van de nacht met de opbouw van het podium en eindigt 's avonds met de terugtocht van de demonstranten. De kleurige omslag en het betere papier zorgen in ieder geval voor een beter ogend boekje. Beide fotoboeken zijn in iedere boekhandel te koop. „Kaaskoppen tegen kernkoppen” (Impuls Boek, Amsterdam) kost f 9,90; „Nederland zegt nee” (Heiermann, Amsterdam) f 10,-.

Dienstplicht

In de serie „Je kan me nog meer vertellen” (uitgave van het Prov. Politiek Jongerencontact Groningen) verscheen onlangs een brochure over de dienstplicht. Dit nummer bevat een briefwisseling tussen Klaas, een dienstplichtige, en zijn oom Egbert, een beroepsmilitair. Ze korresponderen over het leger, de atoomwapens, pacifisme, vrouwendienstplicht. Net zoals in de andere brochures uit deze serie, geven de politieke jongerenorganisaties commentaar op de briefwisseling. Aan het einde worden de standpunten samengevat en de

adressen vermeld. De brochure is te bestellen bij het Prov. Politiek Jongerencontact, A-Kerkhof 43b, 8712 BC Groningen. Prijs f 1,-.

Atoomaanval

In april vorig jaar organiseerde de Nederlandse Vereniging van Medische Polemologie een symposium. Het thema was „Bescherming van de burgerbevolking bij een atoomaanval”.

Deze bijeenkomst is te beschouwen als een onderdeel van de voorlichtingsactie, die de NVMP op gang heeft gebracht. Juist voor artsen en andere werkers in de volksgezondheid wordt het dilemma waarvoor men staat (werken in dienst van het leven) met de toenemende bewapening steeds groter.

Het verslag van dit symposium bevat inleidingen over: Stralingseffecten bij een kernwapenexplosie; de medische gevolgen van een nucleaire oorlog; het overheidsstandpunt inzake civiele verdediging en de visie van de NVMP over de medische betrokkenheid bij het onderwerp nucleaire oorlog.

Met name voor werkers in de gezondheidszorg (voor de krijgsmacht artsen en „hospikken”) een boeiend verslag. De brochure „Bescherming Burgerbevolking bij een atoomaanval” is te bestellen door overmaking van f 7,50 op giro 4395340 t.n.v. W. Binsbergen, penningm. NVMP te Nijveen.

Wim Heij 15

Frits van den Berghe

Een van de aangrijpendste tekeningen van de Gentse schilder-tekenaar Frits van den Berghe (1883-1939) is zonder twijfel „De sjacheraars uit de tempel verjaagd”. Een beeld van de eeuwenlange, nog durende strijd tegen woeker en winzucht, bron van uitbuiting van de mens door de mens. Daarnaast staat zijn tekening „De arbeider te midden van de overvloed”. In beide prenten zijn inhoud, vorm en idee, doel en middel tot een ondeelbaar geheel gesmolten. Dit soort kunstwerken zijn blijvende dokumenten voor de cultuurgeschiedenis van een tijdperk. Ze liggen in de lijn van die andere aanklagers zoals Käthe Kollwitz, Frans Masereel en George Grosz. Zij waren kunstenaars die hun kunst in dienst stelden van een edele en grootmenselijke zaak.

Jeugd

Op 3 april 1883, een tijd van sociale en geestelijke crisissen in België,

werd Frits van den Berghe in Gent geboren. Zijn vader was onderwijzer en wist zich op te werken tot secretaris, later hoofdbibliothecaris van de

Frits van den Berghe, 1883-1939

Gentse universiteitsbibliotheek. In 1911 werd Van den Berghe sr. doctor honoris causa van deze universiteit en lid van de Koninklijke Akademie van zijn geboortestad. Frits studeerde 7 jaar aan de Gentse Kunstakademie, die destijds bestuurd werd door Jan Delvin. In 1905 vestigt Van den Berghe zich in St. Martens-Latem.

St. Martens-Latem

St. Martens-Latem was een klein dorpje, rustig en zonder geschiedenis, dat midden in het grootse landschap van het vriendelijke riviertje de Leie lag. In de loop der jaren vestigden zich er veel kunstenaars. De „primitieve” heftigheid van het Vlaamse expressionisme is hier omstreeks 1909 ontstaan. Het merendeel van de kunstenaars, die zich in dat dorpje aan de Leie tussen 1898 en 1913 vestigden, hebben er hun eerste en beslissende werken geschilderd. Doeken die een wezenlijk deel uitmaken van de moderne Vlaamse schilderkunst.

Frits van den Berghe, die in 1904 naar de Leie trok, behoorde, met o.a. Constant Permeke en Gust en Léon De Smet, tot de tweede groep Latemse schilders. Reeds toen onderscheidde Van den Berghe zich van zijn vrienden door een intellectuele belangstelling die boven hun niveau uitreikte. Veel had hij gelezen, zijn literaire belangstelling was zeer groot. Hij kon met kennis van zaken meeprenen over filosofie, was evengoed thuis in de scheikunde als in de wereldgeschiedenis.

Voor van den Berghe's vestiging in Latem had hij reeds enkele opvallende kunstwerkjes gemaakt. Zo in 1904 „De kleine Eva”, dat toont dat de erotische drift naar het vrouwelijk naakt hem bezig houdt. „De dode vrouw”, een houtskooltekening, toont zijn buitengewone expressiviteit.

Veelal is Van den Berghe een eenling

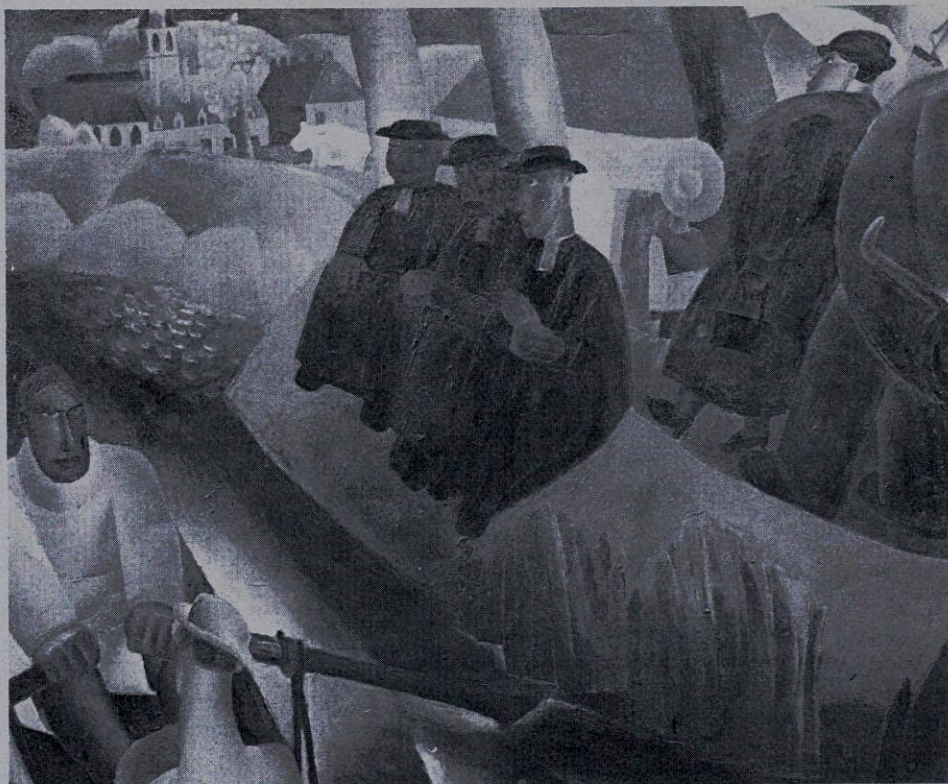
De sjacheraars uit de tempel verjaagd

in de school der Vlaamse schilders, maar bij nadere bestudering blijkt toch dat zijn werk is ingebouwd in dat van zijn collega's. Zijn vroegste doeken zijn sfeerrijk impressionistisch.

Later, als hij met Gustaaf De Smet optrekt, is er een verwantschap in bouw en kleurengamma.

In 1907 wordt Frits van den Berghe tekenleraar aan de academie van Gent. Dat betekent dat hij nu met een vaste baan niet geheel van zijn kunst hoeft te leven. Wat in zijn vroegste werk vooral treft is het vermogen naar zichzelf te luisteren, ideeën te laten rijpen en een zekere ongedwongenheid. In hetzelfde jaar trouwt hij.

In 1911 gaat Van den Berghe na zijn benoeming aan de academie tot professor in de technologie van de schilderkunst weer in Gent wonen. Zijn onrustige geest brengt hem tot zwerven. In 1913 verblijft hij in Amerika, waar hij in leven blijft met het kopiëren van oude schilderijen.

Zondag aan de Leie, 1924

Berghe enige tijd in Oostende, waar hij in de z.g. visserswijk woonde. Hij ontmoet De Smet en Permeke. Ook keerde hij nog even naar de prachtige oevers van de Leie terug, om zich dan in 1925 definitief in zijn geboortestad Gent te vestigen. Van den Berghe zocht in die dagen zijn betekenis en zijn kracht in een vereenvoudiging van de vormgeving, gekruid waar het paste met een deformering van de natuurlijke vorm van mens en voorwerp. Het coloriet in zijn doeken was bijzonder spontaan en subtiel, rijk en voornaam. We denken hierbij aan het schilderij uit 1923 „De goede herberg”. Een fietser laat zich de Leie overzetten en we zien achter hem de herberg, waar het goed toeven is.

Een jaar daarna maakt hij een van zijn beroemdste werken „Zondag aan de Leie”. De schilder heeft zijn land en zijn mensen teruggevonden. Op het doek zien we linksboven het dorp Drongen met zijn kerk en zijn boerderijen. Hij ontmoet de zondagse wandelaars, de drie patertjes aan de waterkant en de mensen, die vol energie de watersport beoefenen. Al sterk gedeformeerd is „De slapende boer” uit 1926 en in „De zoon van de maan” ervaren we hoe langzaam het surrealisme doorbreekt. Het laatst genoemde is uit 1929.

Portretten en karikaturen

Het faillissement van een kunsthandel in 1930 heeft voor Frits van den Berghe grote financiële gevolgen. Hij wordt illustrator bij het Dagblad Vooruit. Portretten tekent hij van Edward Anseele, Camiel Huijsmans en Constant Permeke. Ook begeeft hij zich op het terrein van de politieke prent. Zijn tekeningen hebben een uitgesproken sociale tendens en

behandelen elk op zich de brandende vraagstukken van zijn tijd. Met die produktie neemt hij in de rij van de weinige karikaturisten, die Vlaanderen heeft gekend, een ereplaats in.

Profetische betekenis

Een onrustig man was Frits van den Berghe. Zijn geest zocht een uitweg in een hallucinerende, nagenoeg surrealistische teken- en schilderwijze, die de martelende onzekerheden van zijn twijfel aan de toekomst, bloot legde. Emile Langui, die een fors boek aan hem wijdde en die een groot vriend was van Frits van den Berghe, schreef in 1957 in de inleiding van de catalogus tot de tentoonstelling in het Gemeentemuseum van Amsterdam:

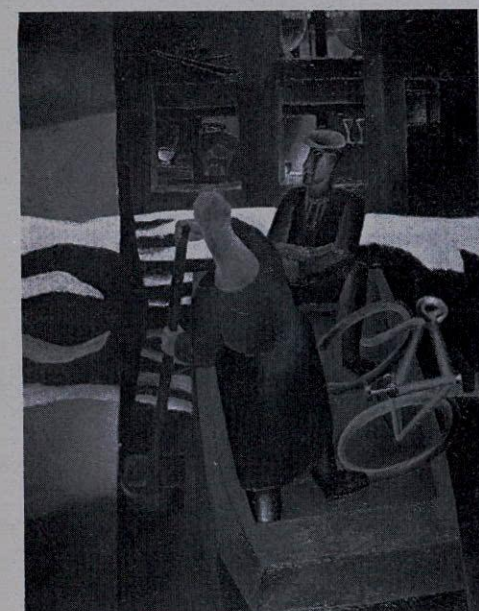
„Hij die zo dapper in de bres sprong tijdens de Weense opstand, de Spaanse revolutie en de lange antifascistische strijd, werd weggerukt, even voor de Nacht der Horde over West Europa kwam. En ineens gingen zijn schilderijen en zijn tekeningen een profetische betekenis krijgen, niet enkel wat hij aan direct militante werken geschapen had, maar de hele kunst uit de laatste jaren van zijn loopbaan.”

Jan Kooijman

soldaten lopen tegenwoordig nogal uiteen

Expressionist

Na de oorlog werkte Frits van den

De goede herberg, 1923

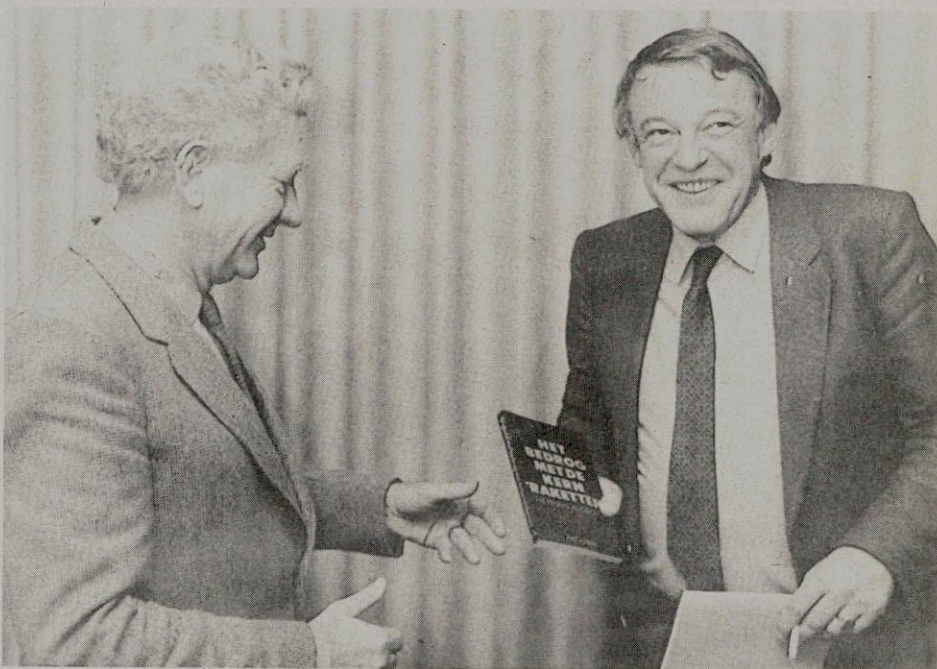
„Het bedrog met de kernraketten”

Onthullend boek van Herman Wigbold

Op 25 november nam de minister van defensie Van Mierlo in Nieuwspoort het eerste exemplaar in ontvangst van een door Herman Wigbold geschreven boek over kernwapens. Eigenlijk, om preciezer te zijn, over het NAVO-besluit in West-Europa nieuwe Amerikaanse raketten te plaatsen. Bij deze gelegenheid sprak de minister zijn blijdschap uit over het uitkomen van dit boek, al verwachtte hij niet dat hij het met Wigbolds analyses en motieven eens zou zijn.

Het boek, getiteld „Het bedrog met de kernraketten”, stelt dat het door de NAVO genomen besluit maar zijdelings te maken heeft met de opstelling van de Russische SS 20-raketten. Het is vooral een gevolg van de veranderinnn de veranderingen in de Amerikaanse politiek, met name als gevolg van de frustraties over de gijzeling in Teheran. De Verenigde Staten streven weer naar superioriteit over de Sowjet-Unie en zien de kruisraket en de Pershing-2 als middel om de Sowjet-Unie onder druk te zetten.

Wigbold beschrijft het bijna autonome karakter van de wapenwedloop – aan de kruisraket en de Pershing-2 werd al gewerkt voordat er van de SS-20 raket sprake was – en komt tot de konklusie dat de nieuwe raketten uit een oogpunt van

Herman Wigbold overhandigt het eerste exemplaar van zijn boek aan defensieminister Hans van Mierlo.

machtsevenwicht niet alleen overbodig zijn, maar zelfs het gevaar van een kernoorlog vergroten. Onze vaste medewerker Rien Roijns schreef voor EGO bijgaand ar-

tikel gebaseerd op Herman Wigbolds boek. („Het bedrog met de kernraketten” werd uitgegeven door Ad Donker, Rotterdam. Prijs f 18,50).

1975: SS-20

In maart 1975 bogen zich in het Pentagon enkele generaals, de directeur van de CIA en een groepje raketten-experts over een satellietfoto, die een Russische raket van een tot dan toe onbekend type lieten zien. De deskundigen waren eenstemmig in hun oordeel. Voor het eerst was de Sovjet-Unie erin geslaagd een tweetrapsraket voor de middellange afstand te bouwen, die werd aangedreven met vaste brandstof: de SS-20 was „geboren”.

Erg onder de indruk waren ze er niet van. Het was goed vakwerk, dat wel, maar geen doorbraak. De opstelling van deze SS-20 was niet meer dan een vorm van modernisering, die ze allang kenden. Amerika had er al honderden van. Sinds 1960 beschikten ze reeds over de Polaris-raket en sinds 1962 over de Minuteman, die op vaste brandstof werden aangedreven.

In wezen waren de Amerikanen al

bezig met een tweede generatie raketten op vaste brandstof: de Poseidons, die niet – zoals de SS-20's – met „maar” drie, maar met tien tot veertien kernkoppen waren uitgerust. En de derde generatie was volop in ontwikkeling: de Trident. Het gezelschap was eigenlijk verbaasd, dat de Russen nu pas een stap in een modernere richting hadden gezet en zolang hun raketten nog hadden gevoed met vloeibare brandstof: dat was immers gevaarlijk, een klein foutje kon tot ernstige ongelukken leiden en de slijtage was enorm. Herbert Scotville, gewezen chef van de afdeling technologie en wetenschap van de CIA, merkte zelfs op: „De stafchefs van het Pentagon zouden allang zijn afgetreden, als men hen had verplicht zo lang met zulk verouderd materieel te werken als de Russen deden.”

1971: Pershing 2

Vier jaar daarvoor, in mei 1971, werden de whiskyglazen geheven in het

directiekantoor van Martin Marietta in Orlando, Florida. Deze wapenfabrikant had net met een select groepje legerofficieren een onderzoekscontract afgesloten voor de ontwikkeling van de Pershing 2-raket, die begin 1984 in West-Duitsland moet worden geplaatst. Er heerste een opperbeste stemming. Marietta was verzekerd van een opdracht die over een aantal jaren werk en geld zou opleveren.

En het leger kon zijn frustraties overwinnen. Knarsetandend had het toegezien, dat de marine na de Polaris en de Poseidon al een contract had gesloten voor de bouw van de Trident-raket. De luchtmacht had na de Minuteman in 1962 de MX-raketten mogen ontwikkelen en had in 1970 een overeenkomst met General Dynamics en McDonnell Douglas ondertekend voor het maken van kruisraketten. Alleen het leger was er in deze interne „atoomslag” niet „best” afgekomen. Dat veranderde evenwel in mei 1971, toen het de Pershing 2 „kreeg”.

Al lang voordat Amerika ook maar afwist van het bestaan van de SS-20-raketten werd zo het wapen op de tekentafel gelegd, dat jaren later zou worden verkocht als hét noodzakelijke antwoord op die SS-20.

Mig 25 en F15

Maar in de wapenwedloop tussen Oost en West behoren leugens nu eenmaal tot de standaarduitrusting. In 1976 landde op een Japans vliegveld de Russische luitenant Viktor Belenko met zijn Mig 25. Dit vliegtuig was tot dusverre afgeschilderd als hét Russische wonderwapen: sneller, wendbaarder en met een grotere actieradius dan enige Amerikaanse straaljager. Rusland zou daardoor een overwicht in de lucht hebben gekregen. Daarom had het Pentagon een half jaar tevoren met toestemming van het Congres een contract gesloten voor de bouw van de F 15, 's werelds duurste straaljager.

Maar toen de deskundigen het vliegtuig hadden gezien en de piloot hadden gesproken, bleek de MIG 25 een ouderwets toestel en in geen enkel opzicht een partij voor de bestaande Amerikaanse straaljagers. Voor de zoveelste maal hadden de Amerikanen de Russische prestaties overschat.

Achterstand of voorsprong?

Met bovenstaande en andere voorbeelden toont de journalist Herman Wigbold in zijn onlangs bij uitgeverij Ad Donker verschenen boek „Het bedrog met de kernraketten” aan, dat al tientallen jaren lang in de Verenigde Staten Amerikaanse „achterstanden” en Russische „doorbraken” worden gesuggereerd, om zo te bereiken dat er nieuwe stappen in de wapenrace kunnen worden gezet. Aan het eind van de jaren veertig al had president Truman van een senator het advies gekregen: „Jaag het land de doodschrik op het lijf en je krijgt je zin.” Dat werkte steeds weer. En zo worden we nu weer gigantisch beduvelend in de discussie over de noodzaak van plaatsing van Pershings 2 en kruisraketten in West-Europa.

Toen de SPD-burgemeester van het Duitse Saarbrücken Oskar Lafontaine, zelf fysicus, onlangs Amerika had bezocht, zei hij na afloop: „Ik heb overwegend gesproken met mensen die iets van wapentechnologie weten. Ik heb niemand gevonden die bestrijdt dat de Amerikanen op alle terreinen van de strategische wapens voorliggen: bommenwerpers, atoomonderzeeërs en raketten. De Amerikaanse deskundigen gaan er vanuit dat de technologische voorsprong tien jaar bedraagt. In het bijzonder liggen ze voor wat betreft de technologie van onderzeeërs, de satellietentechniek, de computertechnologie en de geleiding van kernkoppen.”

Andere Amerikaanse politiek

Waarom voert Amerika die wapenwedloop dan toch zo hoog op? Waarom werd door Amerika niet gerept over een dreiging in de jaren zeventig, nadat in 1975 de SS-20-raket ontdekt werd? Waarom is de SS-20 nu pas dodelijk gevaarlijk, terwijl de Amerikaanse experts in 1975 vaststelden dat de Russen hiermee in feite een achterstand aan het inlopen waren? Waarom zijn Pershings 2 en kruisraketten sinds kort pas hét antwoord op die SS-20's, terwijl ze al ontwikkeld werden, toen niemand nog van de SS-20 gehoord had? Omdat, zo stelt Wigbold, niet de Russische dreiging, maar de Amerikaanse politiek sinds Reagan wezenlijk veranderd is. Die politiek heeft maar één doel: Rusland in alles overvleugelen en Europa maken tot een vooruitgeschoven Amerikaanse basis.

Toen Reagan werd gekozen stegen de aandelenkoersen van de wapenconcerns spectaculair. De wapenindustrie ging gouden tijden tegemoet, dat was zeker. Want de filosofie was: als Amerika maar geld wilde besteden aan de bewapening zou iedereen weer de American Dream kunnen dromen, die ze van Hollywood hadden geleerd en waaruit de nieuwe president tenslotte voortkwam. Een volk van hardwerkende, godvrezende, vaderlandslievende mensen, blank en bij voorkeur protestants, wonend in keurige bungalows met gekleurde dienstboden. Een volk dat het beste voor heeft met de wereld en altijd bereid is anderen te helpen, als die maar weer bereid zijn naar de wijze en goedbedoelde raad te luisteren.

Maar er was natuurlijk één boze macht, die dit vredige tafereel voortdurend probeerde te verstoren: Rusland. Daar was evenwel een oplossing voor: dollars en bewapening.

Reagan's bewapeningsprogramma

De regering-Reagan streeft er naar in het begin van de jaren negentig te

beschikken over minstens 12 en liefst 27 Ohio-atoomonderzeeërs, ieder uitgerust met 24 Trident-raketten, die minstens zes kernkoppen kunnen vervoeren.

Maar er wordt al gewerkt aan de Trident 2, die in de tweede helft van de jaren tachtig in gebruik wordt genomen, nóg machtiger, nóg nauwkeuriger, met een nóg groter bereik en in staat veertien kernkoppen te vervoeren. Dat betekent dat één onderzeebootcommandant straks in staat is 336 verschillende doelen aan te vallen met kernkoppen, die tien keer de uitwerking hebben van de kernbom op Hiroshima.

Dat is maar één van de onderdelen van het enorme bewapeningsprogramma van Reagan, dat verder ritstelt van de nieuwe, bijna futuristische wapens. Om het geld daarvoor op te kunnen brengen worden de armen minder bedeed, wordt er besnoeid op de pensioenen van ouderen, wordt er minder besteed aan het onderwijs, is er minder geld voor kunst en wetenschap en worden de grote steden prijsgegeven aan de verpaupering. Nuchtere geluiden daartegen worden bijna geheel overstemd door de nieuwe wapenwedloop.

De plaatsing van raketten in Europa heeft nu vooreerst de hoogste prioriteit. Die moeten de Verenigde Staten in staat stellen de Sovjet-Unie te overvleugelen en tegelijkertijd de risico's op Europa af te wentelen. Want de voorgenomen plaatsing van de 108 Pershing 2-raketten en de 464 kruisraketten in West-Europa heeft een andere reden dan wordt gesuggereerd: zij moeten de VS de mogelijkheden bieden een beperkte kernoorlog in Europa te voeren, waarbij het eigen grondgebied kan worden gespaard. De Pershings en kruisraketten zorgen niet voor evenwicht tegenover de SS-20, zij verbreken dat evenwicht juist.

Gevaren

Waarom zijn de Pershing 2 en de kruisraket gevaarlijker wapens dan de SS-20, waartegen ze zogenaamd worden ingezet?

Waarom is in de eerste plaats de Pershing 2, waarvan West-Duitsland er 108 moet plaatsen, een grotere bedreiging voor de wereldvrede dan de SS-20? Dat ligt niet aan de kracht van de raket, die minder is dan die van de SS-20. Het ligt evenmin aan

raketten: verborgen verleiders

De beste pop-elpees in 1981

Het is een goede gewoonte om aan het einde van elk jaar de popbalans op te maken. Het leek er vorig jaar op, dat de Nederlandse rock voorgoed was gaan meetellen, denk daarbij aan de Meteors en Peter Schneider. Dit jaar zette zich deze positieve ontwikkeling jammergenoeg niet door. Alleen zangeres Fay Lovsky maakte een opmerkelijk debuut, maar daarover straks meer.

De 'Stars on 45' shit en de monotone kille dreun van de ritmebox vinden steeds meer waardering bij het discopubliek, maar daaraan zal ik dit keer geen aandacht besteden. De balans wordt opgemaakt d.m.v. een lijstje met de 10 beste elpees. Daar gaan we dan, in willekeurige volgorde:

Arc of a Diver

Steve Winwood, het muzikale wonderkind uit de zestiger jaren. Op zestienjarige leeftijd speelt hij al in The Spencer Davis Group. Ook speelde hij nog in de legendarische groep Blind Faith. Zelf formeerde hij Traffic in 1967. In 1977 neemt hij z'n eerste solo-elpee op, die positief ontvangen wordt. Het duurt tot 1981 voor-

dat Arc of a Diver uitkomt. Geheel alleen heeft Steve Winwood deze elpee thuis opgenomen. Z'n beste werk tot nu toe.

Nightclubbing

De meest extravagante verschijning in de pop-muziek op dit moment is Grace Jones. Deze op Jamaica geboren vrouw werkte eerst als fotomo-

del. Door toeval en een ontzettende grote mond komt ze in de muziek terecht. In 1977 neemt ze haar eerste elpee op. Pas bij haar 5e elpee krijgt ze internationale erkenning. Ze wordt op deze elpee begeleid door de beste reggae-ritmesectie die ze zich maar wensen kan: Sly Dunbar en Robbie Shakespeare. Grace Jones bewijst dat disco-muziek niet oppervlakkig, maar boeiend en subtiel van karakter kan zijn.

Dare!

Eén van de ontdekkingen van het jaar 1981 mag de groep The Human League genoemd worden. Vederlichte pretentieloze synthi-pop, die nog jaren mee kan. Een prachtig melodieuze gebruik van de synthesizer. Simpele pop-nummers in een fris

► de actieradius, die ongeveer de helft is van de SS-20. Het ligt nog minder aan de zwaarte van de kernbommen die hij vervoert en dus zeker niet aan de verwoestingen, die hij aanricht en die aanzienlijk minder zijn dan die van de SS-20.

Het duivelse van de Pershing 2 is zijn nauwkeurigheid. Dit wapen stijgt in enkele seconden tot 240 kilometer, vliegt vervolgens met een snelheid van 20.000 kilometer en stort zich tenslotte met een angstige precisie op zijn doel, met een afwijking van hooguit 30 meter. Er bestaat nog geen enkele raket, die deze nauwkeurigheid zelfs maar benadert.

Het gevaarlijke van de Pershing 2 is, paradoxaal genoeg, dat hij betrekkelijk weinig verwoestingen aanricht. Hij maakt „een chirurgische ingreep” mogelijk: de uitschakeling van een commandocentrale, een rakettenbunker of ... het Kremlin. Maar juist daardoor stijgen de kansen dat Pershings ook eens gebruikt zullen worden.

Wanneer men een tegenstander aanvalt met raketten, die een grote verwoesting aanrichten, dan laat men hem nauwelijks meer een keuze, zo betoogt Wigbold: hij moet vrijwillig capituleren of – wat waarschijnlijker is – met dezelfde middelen antwoorden.

Staatslieden zullen zich wel tien keer bedenken alvorens ze hun eigen volk aan de totale vernietiging prijsgeven. Maar de Pershing 2 doorbreekt dit patroon.

Professor George Rathjens van het Massachusetts Institute for Technology meent dan ook, dat de Pershing 2 de onzekerheid, de nervositeit en de bereidheid om een eerste klap uit te delen doet stijgen en een „dodelijke verleiding” schept. „Wanneer ik tien megatonnen vernietigingskracht in werking zet weet ik zeker dat ik met de ondergang van de wereld flirt. De nieuwe Pershing daarentegen is zo precies en heeft zo'n beperkte kernlading, dat ik de tegenstander weliswaar pijn doe, maar mezelf kan wijsmaken dat hij nooit zo vertwijfeld zal reageren dat hij Amerikaans grondgebied aanvalt. Ik kan mezelf wijsmaken dat hij óf zal toegeven, óf zijn tegenaanval zal beperken tot West-Europa of West-Duitsland.”

De kruisraketten zijn op een ander niveau weer nuttig. Ze vliegen laag over de grond, kunnen moeilijk door radar ontdekt worden en kunnen nog tijdens de vlucht van richting veranderen. Bovendien zijn ze ook zeer nauwkeurig en „bijna onkwetsbaar”, aldus het Pentagon.

Werkelijke bedoelingen

Er kan dan ook geen twijfel over zijn, wat de werkelijke bedoeling van de Amerikaanse raketten in Europa is: de Pershing 2 moet de VS de mogelijkheid geven de Sovjet-Unie een eerste, beperkte slag toe te brengen en de kruisraketten moeten de Sovjet-Unie er in tweede instantie van

weerhouden een vergeldingsaanval te doen, dan wel die beperkte aanval te beantwoorden.

Die kernstrategie hadden de Amerikanen al aan de nieuwe wapens aangepast, toen de meeste Europese leiders nog steeds droomden, dat zij op de steun van de Verenigde Staten konden rekenen voor het geval de Sovjet-Unie een oorlog zou beginnen. De bescherming van de zogenaamde atoomparaplu.

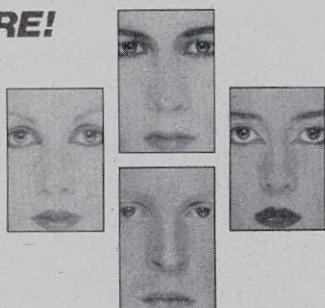
Met dat bedrog in het achterhoofd, bedoeld om de werkelijke feiten te verdoezelen, begonnen de Amerikanen eind november '81 aan hun ontwapeningsbesprekingen met de Russen. Er valt de komende maanden inderdaad heel wat te onderhandelen en uit te leggen. Want ondanks al het wapengekletter van de Amerikaanse haviken en de Lunsen over de zogenaamde reële cijfers, die de Russische overmacht zouden bewijzen en nieuwe kernwapens in West-Europa en Nederland zouden billijken, zijn de werkelijke realisten de tegenstanders van de plaatsing van de nieuwe Amerikaanse raketten in Europa.

„Ze dienen geen enkel zinnig doel en brengen het gevaar van een kernoorlog alleen maar dichterbij,” wordt geconcludeerd en geanalyseerd in „Het bedrog met de kernraketten.”

Rien Robijns

THE HUMAN LEAGUE

DARE!

jasje. Het kille theatrale uit de beginperiode is er gelukkig vanaf. Het doemdenken heeft plaats gemaakt voor nummers over liefde en dromen.

Walk Under Ladders

Met de bespreking van Joan Armatrading's elpee, Walk Under Ladders kunnen we gelijk de prijs uitreiken voor 't beste concert in 1981. Een ongelooflijk muzikale vrouw die de éne mooie elpee na de andere blijft afleveren. Muziek die zowel qua tekst als melodie emotie weet op te wekken. Intieme muziek voor een steeds grotere groep liefhebbers. Onafhankelijkheid, weten wat je wilt, je eigen weg zoeken, zonder je te laten leiden door anderen en de twijfel daarbij, staan centraal in haar teksten. Ze bedient zichzelf even makkelijk van jazz, rock als blues. Haar muziek is van blijvende waarde.

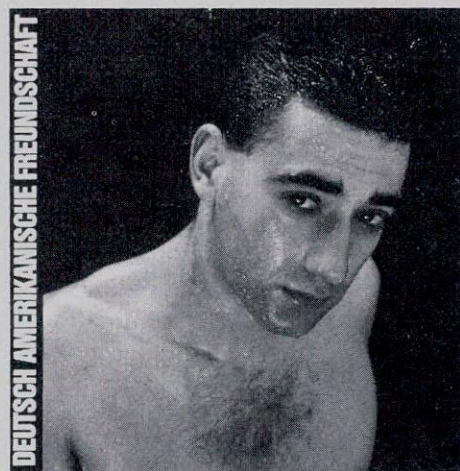
Confetti

Confetti, de eerste elpee van Fay Lousky, wordt wel de plaat van het jaar genoemd. De plaat bevat een bonte variëteit aan stijlen. Zelf zegt ze hierover: „Ik probeer altijd alles. Als je een hoop kleuren bij elkaar gooit en een beetje roert, krijg je heel aardige nieuwe kleuren. Mijn muziek is van alles wat, alle kleurtjes, confetti.” Het is heldere vrolijke muziek, die een tegenwicht biedt aan het pessimisme dat ook in de pop-muziek

regelmatig overheerst. Ze heeft de plaat opgenomen bij het kleine platenlabel 1000 Idiots Records. Een onafhankelijk label dat werkt onder het motto: Er zijn altijd wel 1000 idioten te vinden die deze plaat willen kopen en dan zijn wij uit de kosten. Dat is dit keer zeker gelukt.

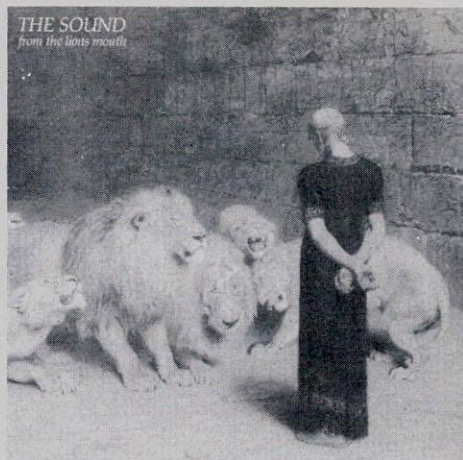
Alles ist Gut

Deutsch Amerikanische Freundschaft. De naam maakt de Amerikaanse invloed op de Europese cultuur duidelijk. Een invloed die het duo Robert Görl en Gabi Delgado Lopez negatief waarderen. Het is schetsmatige dansmuziek met een haast hypnotiserende werking. De teksten zijn zuiver en alleen bedoeld om positieve en negatieve associaties bij het publiek op te roepen. Geh in die knie, wackele mit den hüften, blatsch in die hände, und tanz den mussolini tanz den adolf hitler, beweg deinen hintern, und tanz den jesus christus. Sfeervolle synthi-rock voor het geoffende pop-muziekoor.

Tattoo You

Met Steve Winwood zijn de Rolling Stones de oude mannen in mijn rijtje. Mijn jeugdliefde blijft boeien. Niet omdat ze een vernieuwende invloed op de pop-muziek hebben, want die tijd is voorbij. Ze zijn meer trendvolgers geworden. Maar ze weten exakt waar het om gaat in de rock-muziek: Aggressie en sensualiteit. Op Tattoo You staan op kant één onderwetse rock en roll nummers en op kant twee ballads. De teksten vallen steeds slechter bij de vrouwenbeweging. Er wordt hen seksisme verweten. Don't need no casting couch be a star in bed and Never, never let success go to your pretty head Cause I, I'll take you to the top baby I'll swear we're never gonna stop baby.

From The Lion's Mouth

Deze elpee staat absoluut nr. 1 bij mij. Heerlijke sfeer-muziek. Bij The Sound is de energie uit de punk beweging gebleven en gekoppeld aan de psychedelische muziek, die weer opgang maakt. Een prachtige hoes, helder opnamegeluid, uitstekende teksten.

In the darkest times darkest fears are heard and from the safest places come the browest words Ik kan er veel lovende woorden aan kwijt, maar ga zelf maar luisteren!

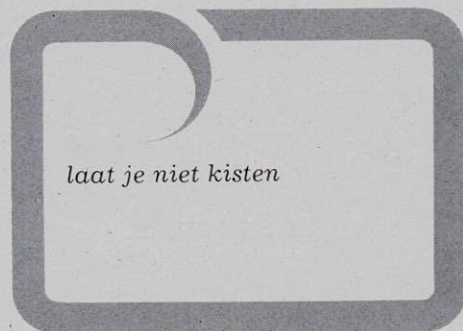
The Red and The Black

Jarry Harrison van Talking Heads heeft met z'n eerste solo-elpee The Red and the Black een mooi debuut gemaakt. Het is qua muzikale stijl een voortzetting van Remain in light. Afro-ritmes met soul en funk invloeden. Het constant herhalen van ritmische patronen en melodie-structuren wat op Remain in light veelvuldig voorkomt is op deze elpee gelukkig meer vermeden. De stem van David Byrne wordt af en toe node gemist, maar al met al een voortreffelijk werkstuk.

Architecture and Morality

Orchestral Manoeuvres in the Dark is een band die nog in de kinderschoenen staat. Met Architecture and Morality zitten ze wat muzikale stijl en niveau betreft op dezelfde lijn als Human League. Luchtige aanstekelijke dansmuziek met een serieuze ondergrond. Een groep met toekomst. In de gaten houden dus!

Jacques van den Blink

Humanistisch Vredesberaad van start

„...hoe sterk ook de verleiding moge zijn om een verschijnsel als de oorlogsbandjir, die over hele volkeren losbreekt met elementair geweld, te beschouwen als een natuurramp, als een fataliteit, die boven alle mensenmacht en 's mensen aansprakelijkheid uitgaat, uitdrukkelijk dient hier vastgesteld: oorlog is mensenwerk; niet door de natuur buiten de mensen, maar door verantwoordelijke mensen wordt oorlog voorbereid, georganiseerd, verklaard. Daarom heeft de mens, al is hij hier nog meer dan elders toverleerling, die de krachten, door hem zelf opgeroepen niet vermag te bannen, rekenschap te vragen en te geven van 's oorlogs goed recht en waarde.”

Deze uitspraak deed prof. Leo Polak tijdens de openbare les waarmee hij zijn kolleges opende op 30 oktober 1914, toen de eerste wereldoorlog nog maar nauwelijks was begonnen. De kern van zijn betoog had bij de installatie van het Humanistisch Vredesberaad tijdens een plechtige vergadering niet misstaan. Zo'n installatie heeft echter nimmer plaatsgevonden en het Beraad is op een meer eigentijdse wijze – spektakulair en tumultueus – van de grond gekomen. Inmiddels heeft het zijn eerste echte werkvergadering achter de rug.

Bijeenkomsten

Misschien wel door de niet geheel onomstreden wijze waarop het Beraad tot stand is gekomen, blijkt er veel belangstelling te bestaan voor wat er nu verder gaat gebeuren. Veel positieve telefoontjes en brieven getuigen van groot élan, dat niet verloren mag gaan. De mensen, die thans het Vredesberaad vormen, hebben niet de pretenties alles alleen aan te kunnen en willen hun ideeën en plannen over hoe het verder moet dan ook graag bespreken op een daartoe belegde bijeenkomst te Utrecht op 6 februari a.s. Op deze vergadering zal het gaan over plannen, beleidslijnen, organisatorische kwesties e.d. Daar mag het echter niet bij blijven. Voorlopig is dan ook besloten om in het aanstaande voorjaar een grote bijeenkomst te organiseren, waar enkele centrale thema's over vrede en veiligheid door deskundigen zullen worden toegelicht en bediscussieerd.

Publikaties

In een discussie over de vraag of en zo ja, wat er aan publikaties gedaan zou moeten worden, kwam naar voren dat het om te beginnen nuttig zou zijn alles wat er in humanistische persorganen geschreven wordt – o.m. Humanist en EGO – te bundelen in één uitgave. Mocht een dergelijke

dokumentatiemap te omvangrijk worden of zouden er al te veel dubblures zijn, dan zal er geselecteerd worden. Behalve het verschijnen van deze dokumentatiemap op korte termijn – gedacht wordt aan één à twee maanden – wordt ook overwogen om te zijner tijd een discussiemap samen te stellen met artikelen en beschouwingen rond de centrale thema's die op de in het voorjaar te houden bijeenkomst aan de orde zullen zijn. De vraag doet zich voor bij het samenstellen van een dergelijke map, of het streven

naar uitvoerigheid en genuanceerdheid niet leidt tot een te veel aan informatie, die ten koste kan gaan van de duidelijkheid en helderheid. Hopelijk zullen de samenstellers de juiste weg weten te vinden tussen genuanceerdheid en helderheid.

Doelstellingen

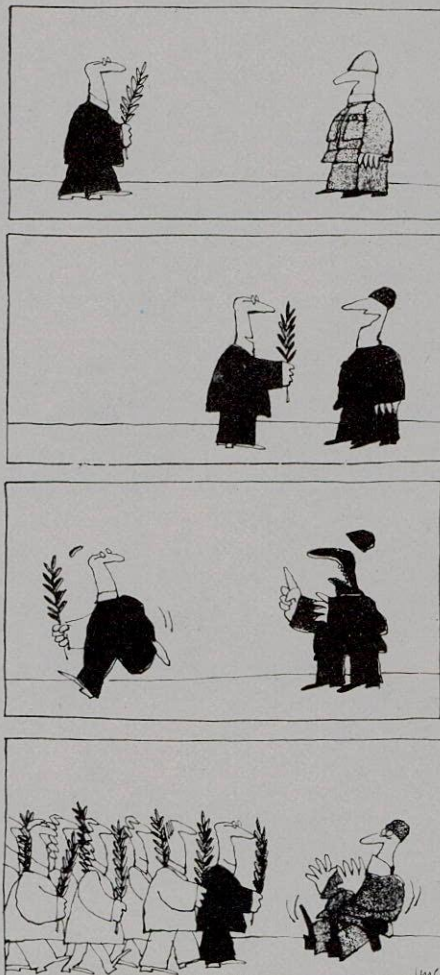
Tijdens deze vergadering kwamen nog tal van andere zaken aan de orde, waarbij duidelijk werd dat de deelnemers nog niet geheel of zelfs maar ten dele op één lijn zitten. Bij deze oriëntatie kwam bijvoorbeeld naar voren dat de één als eerste doel ziet het terugdringen van de bewapeningswedloop en met name het verminderen van de atomaire bewapening, terwijl anderen het werken aan de bewustwording voor een andersoortig veiligheidsdenken de hoogste prioriteit zouden willen geven. Men zou hier ook kunnen spreken van doelstellingen op korte termijn – het terugdringen van de atoombewapening – en op lange termijn: het werken aan mentaliteitsverandering die een ander denken over vrede en veiligheid tot gevolg zal moeten hebben.

Stichting of vereniging

Van geheel andere aard was de vraag welke werkvorm dit Vredesberaad zal moeten krijgen en in welke relatie het zal dienen te staan tot het Humanistisch Verbond? Bij de eerste gedachtenwisseling hierover blijkt een meerderheid voor onafhankelijkheid in nauwe verbondenheid met het Verbond in de eerste plaats, maar ook in ruimere zin met de humanistische beweging.

Al spoedig wordt dan gedacht aan een vereniging of een stichting. Een vereniging is bijzonder democratisch, maar heeft het nadeel dat veel tijd verloren gaat aan organiseren: ledenvergaderingen, bestuursverkiezingen, jaarverslagen en al wat dies meer zij. Al de aan deze activiteiten te spenderen tijd kan wellicht beter worden besteed aan de zaken waarom het het Vredesberaad werkelijk gaat.

Dat zou het geval kunnen zijn indien wordt besloten tot de stichtingsvorm, maar dan een zo democratisch mogelijke stichting. Zowel de verenigings- als de stichtingsvorm zullen als mogelijkheid worden onderzocht op grond waarvan dan een beslissing kan worden genomen.

Tijdens de discussie werd wel duidelijk dat het Vredesberaad er in de eerste plaats is ten behoeve van de leden van organisaties, die gebruikelijk gerekend worden tot de humanistische beweging.

Werk aan de winkel

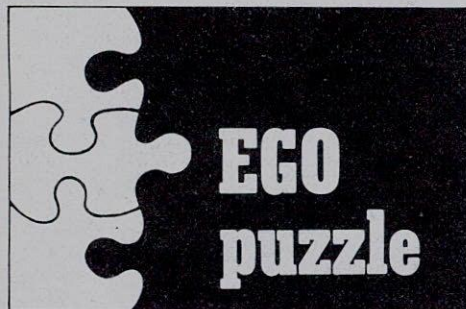
Al met al leerde deze eerste vergadering dat er veel werk aan de winkel is, zoals het internationale werk in het kader van de IHEU (International Humanist and Ethical Union, red.), de relaties met andere vredesbewegingen e.d. Hoe belangrijk ook, allereerst zal het Vredesberaad zich

richten op het stimuleren en coördineren van allerlei initiatieven en ideeën die leven onder de leden van het Verbond. Dat vraagt een grote inzet voor een zaak die meer dan de moeite waard is, zonder dat op korte termijn spektakulaire en zichtbare resultaten te behalen zijn. Zullen wij het daarom laten?

M. W. Verduijn

Leo Polak OORLOGSFILOSOFIE uitg. W. Verschuys 1915, opgenomen in „Prof. mr. dr. Leo Polak Verspreide Geschriften dl. II”, uitgave van G. A. van Oorschot, Amsterdam 1947.

(Overgenomen uit de Humanist van 5 jan. '82)

Ditmaal zijn er geen prijswinnaars bekend te maken, want in december kwam er geen „gewoon” EGO-nummer uit (nou ja, EGO is natuurlijk nooit gewoon!), maar i.p.v. een jaarboekje een dubbelnummer met overdrukken uit 20 jaar EGO.

De winnaars van de puzzle (magische trap) uit het januarinummer maken we bekend in maart, als er tenminste minimaal 25 inzendingen zijn binnengekomen voor 10 februari. Hieronder plaatsen we weer eens een viertal vergelijkingen. Wanneer de letters voor en na het = teken in een andere volgorde worden gezet, ont-

Vergelijkingen

staan telkens twee woorden met dezelfde betekenis.

ex + bef + lil	= ui + bam + zag
eng + trol	= prin + blijk
nan + ceu	= schik + ren + ga
uk + ane	= mijn + waf

Stuur de oplossing, met vermelding van naam, adres en voorkeur voor boeken- of platenbon **vóór 10 maart a.s.** naar: EGO-redactie, Coornhert-huis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Bij meer dan 25 inzendingen maken we drie prijswinnaars (bonnen van f 25, f 15 en f 10) bekend in het aprilnummer van EGO.

WORD ABONNEE

Een sergeant met pensioen uit Schagen zat over zijn uitgaven te klagen. Maar ineens sprak hij blij:
„Kijk, da's net iets voor mij,
12 piek voor EGO is nog te dragen”.

Wie zich nu abonneert, krijgt enkele jaarboekjes als welkomstgeschenk. Stort f 12 op postgiro 480414 van Hoofdraadsman Hum. G.V. te Zeist, onder vermelding van „nieuwe abonnee”

EGO OOK NA JE DIENSTTIJD

EGO 20 jaar: wel nu nog mooier

soldaten: in put – out put

doemdenkers: effectenbeurs

defensiekosten zijn eigenlijk representatiekosten

vredesengel: travestiet met hit-teschild en zwaard van Damocles

regeren: vooruitziende blind-gang

premier: jongen van houvast

minister van financiën: gapende gatenkaas

hoe precieser de wapens des te duidelijker de gesprekken

EGO: vredespamflets – kom nou

supermacht: meervoudig on-verzadigd

kernproef: startschot

bederfgoed der vaderen

vrede: strijd om leven en dood

ondernemer: krijgskunst

officier: maat staf

geld: pakpapier

met de maat waarmee gij meet zal u toegemeten worden

kraken: hoestend verleggen van grenzen

EGO: menselijkerwijs

EGO strijdt nu al 20 jaar tegen de ontwaarding

JESSES! WAT 'N
GEWELD ... DAAR WOR-
DEN MENSEN TOCH
AGRESSIEF VAN?

BEN
DE MAL MEID, DAT
HEEFT HEUS GEEN IN-
VLOED IN DE HUIS-
KAMER!

NEE? NOU IK
WORD ER ANDERS MOOI
ZIEK VAN !!

DAN ZET
IK 'M TOCH GEWOON
UIT SCHAT....

GRAAG!

